

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קכב.:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה רפג

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ה"מ שמו שמה)

נכללין בו, והוא יעמוד ויתפלל עם כל הטוב הזה, וזהו שליה ציבור, וצריך שיהיה בו בחינה גבוה כזו, שעי"ז, יהיו כל הנקודות תאבים אליו, ויהיו נכללין בו. ומי שיכול לעשות נגונים הנ"ל, דהיינו שיכול לדון את כל אדם לכף זכות, אפי' את הקלים והרשעים, כי משתדל לחפש ולבקש למצוא בכלם נקודות טובות כנ"ל, שעי"ז נעשין נגונים כנ"ל, זה הצדיק שאוחז במדריגה זאת, הוא יכול להיות חזן ושליח ציבור, דהיינו להתפלל לפני העמוד, כי הוא יש בו בחי' זו הצריכה להשי"ן ההגון באמת, שצריך שיהי' בו בחי' שיהיו כל הנקודות טובות תאבים אליו ויהיו נכללין בו כנ"ל, כי הוא יכול לקבץ כל הנקודות טובות שנמצא בכל אחד מישראל אפי' בפושעי ישראל כנ"ל :

ודע שיש בכל דור ודור רועה, והוא בחינות משה, שהוא רעיא מהימנא ^[8], וזה הרועה הוא עושה משכן ^[2]. **ודע** שתנוקת¹ של בית רבן מקבלים הבל פיהם שאין בו הטא ^[7] מזה המשכן, ועל כן התינוק כשמתחיל לקרות ולהכנס בתורה, הוא מתחיל מן ^[7] **ויקרא אל משה** ומר' צו פ' ז'^[1], שהוא אלף זעירא ^[1], כי ויקרא מדבר מגמר הקמת המשכן, שאו קראו השם יתברך והתחיל לדבר עמו מהמשכן, ועל כן משם מתחילין התינוקות², כי משם מקבלין הבל פיהם כנ"ל, ומשם מתחילין לקרות ולהכנס לתוך התורה :

ודע שכל הצדיקים שבדור כל אחד ואחד הוא בחי' רועה. כי בכל אחד ואחד יש בו בחי' משה, וכל אחד ואחד לפי בחינתו, הוא עושה בחי' משכן, שמשם מקבלין התינוקות הבל פיהם כנ"ל, וכ"א לפי בחינתו, לפי בחי' המשכן שהוא עושה, כמו כן יש לו תינוקת³ שהם מקבלין משם, נמצא שיש לכל אחד ואחד מצדיקי הדור, כך תינוקת⁴ שהם מקבלין הבל פיהם ממנו, כל אחד לפי בחינתו כנ"ל. וזה בחי' מה שארו"ל (שבת לג ע"ב) שתנוקת⁵ נתפסין על עון הדור שנא' ^[2] **ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים** שמתמשכנין על הרועים וזהו על **משכנות הרועים**, שהם מקבלין הבל פיהם מבחי' המשכנות של הרועים, דהיינו הצדיקים שבדור, שכל אחד עושה משכן כנ"ל : **אך** לידע כל זאת, דהיינו לדעת כל צדיק וצדיק, איזה הם התינוקות⁶ השייכים לו, וכמה הם מקבלין ממנו, ולידע כל הבחינות שיש בזה, והדור שיבא מהם עד הסוף. דע, מי שיוכל לעשות נגונים הנ"ל, הוא יכול לידע כל זה. וזהו סוד משארז"ל במשנה (שבת יא) באמת אמרו החזן רואה היכן ⁷ תינוקת קוראים. **החזן**, דהיינו מי שיכול לעשות הנגונים הנ"ל, ⁸ שהוא יכול להיות חזן ושי"ן להתפלל לפני העמוד כנ"ל, הוא רואה ויודע **היכן התינוקות⁹ קורין**, היינו אצל איזה צדיק הם מקבלין הבל פיהם, שעל ידו הם קוראין ונכנסין בהתורה כנ"ל :

תם ונשלם ספר הראשון. תהלה לאל אחרון וראשון :

ואלה מוסיף על הראשונים. ליקוטים חדשים שלקמתי מהחברים ^[10]. מפייהם ומפי כתבם. שלא הובאו בראשונים :

(שמעתי בשמו איזה דברים יקרים מתורה נפלאה, אך כפי הנראה שחסר מהם הרבה, אך אף על פי כן ארשום מה ששמעתי) :

רפג ^[11] **דע** כי יש שני צדיקים שהם משורש אחד, ואעפ"כ יש ביניהם מחלוקת. זה מחמת שאחד משנה מדרתו שבשורשו ^[12]. וזה בחי' מחלוקת שבין שאול ודוד, כי כתיב (תהלים כג) **אך טוב וחסד ירדפני**. ואיתא בזה"ק (תרומה קסה) היינו טוב היינו חסד, אלא טוב טוביה כליל כגויה, חסד דאתפשט לבר ^[2]. וזה בחי' שני צדיקים ששניהם משורש אחד, רק שזה בחי' טוב שטוביה כליל כגויה, דהיינו שאינו מגלה תורתו לאחרים, והשני הוא בחי' חסד דאתפשט לבר, שמגלה תורתו לאחרים, שזהו בחי' חסד בחי' ^[13] **ותורת חסד על לשונה** (עי' סוכה מט:)¹⁴ ועל ידי זה יש ביניהם מחלוקת. וזה בחי' המחלוקת שהיה בין שאול ודוד, ששניהם היו צדיקים גדולים, ואעפ"כ היה ביניהם מחלוקת, היינו מחמת בחי' הנ"ל, כי זה היה בחי' טוב, וזה היה

בחי' חסד, כי ארו"ל (עירובין נג) דוד דגלי מסכתא כתיב ביה ^[15] **יראיך יראוני וישמחו**. שאול דלא גלי מסכתא כתיב ביה ^[16] **אל כל אשר יפנה ירשיע**. היינו כנ"ל, כי שאול דלא גלי מסכתא, זהו בחי' טוב, דטובי' גניז כגוי', אבל דוד דגלי מסכתא, שהי' מלמד תורתו לרבים, זהו בחי' חסד דאתפשט לבר, בחי' **ותורת חסד על לשונה**. ומחמת זה הי' ביניהם מחלוקת. כי המחלוקת הוא בחי' רעמים כמובא במ"א (בסו' נו), ואיתא ^[17] שהרעמים נעשין עי"י שיוצאין אידיים חמים כמו אש, והעננים שואבין אותן האדיים¹⁸ חמים ומחמת ששואבין אותם האדיים¹⁹ הרבה עד שאין יכולין להחזיקם בתוכם, עי"ז נבקע הענן, ומוזה נעשין רעמים. וזה בחי' מחלוקת הנ"ל, כי מחמת שהתורה שהיא בחי' אש, כ"ש (ירמו' כג) **הלא כה דברי כאש זכור**, היא עצורה בלבו כאש בוערת, מחמת שאינו מגלה אותה, עי"ז בוקעת ויוצאת בבחי' רעמים, שהוא

תורה אור
ויקרא א (א) ויקרא אל משה
ויקרא אליו מאהל מועד
לאמר:
שיר השירים א (ח) אם לא
תדעי לך הלכה בנשים צאי
לך בעקבי הצאן ורעי את
גדיתיך על משכנות הרעים:

תורה אור
תהלים כג (ו) אך טוב וחסד
ירדפני כל ימי חיי ושבת
בבית יתה לאורך ימים:
משלי לא (כו) פיה פתחה
בנקמה ותורת חסד על
לשונה:
תהלים קיט (עד) יראיך
יראני וישמחו כי לדברך
יקלמי:
שמואל א- יד (מו) ושאל
לכד הקלבה על ישראל
ויקחם סביב ככל איביו
במוצא ובבני עמון ובאדום
ובמלכי צובה ובפלשתים
ובכל אשר יפנה ירשיע:
ירמיה כג (כט) הלא כה
דברי כאש נאם יתה וקפשיש
יפצץ קלע:

¹ רועה נאמן. כך מכונה משה רבינו בהרבה מקומות בזהר ובפרט בכל המאמרים שהתגלה ובה אל רשב"י וחברתו וגילה להם סודות.
² עיין לק"ה השכמת הבקר א' ד'
³ בתרלד - שתינוקות, מתרצו - שתינוקות, בדפרי-ד תינוקות שהם מקבלין, (וכן כל הלשון שם שונה תכא)
⁴ שבת קיט: ועיין לעיל תורה לז' אות ד' ועי"ש סוף אות ו'.
⁵ ויקרא א' א'
⁶ עי"ש פסקא ג' מפני מה מתחילין לתנוקות בת"כ ולא בבראשית ובאו טהורין ויתעסקו בטהורין. ועיין בעש"ט עה"ת לר"ה וי"כ אות יב. וקיצור ש"ע קסה'
⁷ עיין ויקרא א' א' ובמנחת שי שם ציין לעיין וזהו פ' ויהי דף רל"ד ודף רל"ט ופ' מצורע דף נ"ג שערי אורה ספירה ראשונה דף י"א וריקאנטי פ' זו ובספר פענא רזא.
⁸ גם בדפרי-ד תרלד - תינוקות, מתרלד - תינוקות
⁹ גם בדפרי-ד תרלד - תינוקות, מתרלד - תינוקות
¹⁰ גם בדפרי-ד תרלד - תינוקות, מתרלד - תינוקות
¹¹ עיין שיש"ק ח"ה סימן תקלג, ועיין ביאור הלקוטים תורה ה' תנינא אות ז' הובא בשי"ש ח"א תפו.
¹² לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו עיין פלי"ה שרמו כאן למחלוקת שעליו.
¹³ עיין תורה רלה
¹⁴ טוב כלול (כנוס) בתוכו, חסד שמתפשט (ויוצא) לחוץ.
¹⁵ רועה נאמן. כך מכונה משה רבינו בהרבה מקומות בזהר ובפרט בכל המאמרים שהתגלה ובה אל רשב"י וחברתו וגילה להם סודות.
¹⁶ עיין לק"ה השכמת הבקר א' ד'
¹⁷ בתרלד - שתינוקות, מתרצו - שתינוקות, בדפרי-ד תינוקות שהם מקבלין, (וכן כל הלשון שם שונה תכא)
¹⁸ שבת קיט: ועיין לעיל תורה לז' אות ד' ועי"ש סוף אות ו'.
¹⁹ ויקרא א' א'
²⁰ עי"ש פסקא ג' מפני מה מתחילין לתנוקות בת"כ ולא בבראשית ובאו טהורין ויתעסקו בטהורין. ועיין בעש"ט עה"ת לר"ה וי"כ אות יב. וקיצור ש"ע קסה'
²¹ עיין ויקרא א' א' ובמנחת שי שם ציין לעיין וזהו פ' ויהי דף רל"ד ודף רל"ט ופ' מצורע דף נ"ג שערי אורה ספירה ראשונה דף י"א וריקאנטי פ' זו ובספר פענא רזא.
²² גם בדפרי-ד תרלד - תינוקות, מתרלד - תינוקות
²³ גם בדפרי-ד תרלד - תינוקות, מתרלד - תינוקות

קכב: ליקומי

רפד רפה שערי גן עדן רפו

מוהררין

תורה אור
תהלים קיט (פה) קרו לי
ידיים שיהות אָשֶׁר לא
קתורתך:
תהלים כג (ו) אָךְ טוב וְחֶסֶד
יְרַדְפוּנִי כָּל יְמֵי חַיֵּי וְשִׁבְתִּי
בְּבֵית יְהוָה לְאָרֶךְ יָמַי:
תורה רפד
משלי כב (כג) כִּי יִהְיֶה יָרִיב
רִיבִים וְקָבַע אֶת קַבְעֵיהֶם
קָפְסָה:

תורה רפה
משלי לא (יח) עֲשֵׂה כִּי טוב
סַחְרָה לא יִכְפֶּה לְלֵךְ
(וּבְלִיָּהוּ) גְרָה:

תורה רפו
איכה ב (ט) טַבְעוּ בְּאָרְץ
שְׁעָרֶיהָ אַבְד וְשָׁרָה בְּרִיחֶיהָ
מַלְכָּה וְיִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֵין
תִּרְוָה גַם נְבִיאֶיהָ לא קָצָא
חֲזוֹן מִיָּמֶיהָ:
משלי כט (ד) מִלֶּךְ בְּמִשְׁפַּט
יַעֲמִיד אָרְץ וְאִישׁ תְּרוֹמֹת
יִנְרֹקְנָה:
דברים שופטים טו (יח)
שֹׁפְטִים וְשָׁרִים תִּמְן לֶךְ בְּכָל
שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

בחי' מחלוקת כנ"ל. וזה בחי' שיהתן של ת"ח צריכין לימוד [א], היינו כל השיחות של הת"ח שמושיחין והולקין זה על זה, לזה צריכין לימוד, כי עיקר המחלוקת הוא מחמת הסרון הלימוד, מחמת שאין מלמד תורתו לאחרים וטובי' גניז בגווי' כנ"ל: נמצא שהמחלוקת של צדיקים, היא נמשך מהתורה כנ"ל. אבל יש מחלוקת של הרשעים שאינו נמשך מהתורה כלל, וזהו שהי' קובל' דוד לפני הש"י. (תהלים קיט) **כרו לי זדים שיחות אשר לא בתורתך**, שהם מושיחין והולקין עלי שלא ע"פ התורה כלל: וזה שבקש דוד (שם כג) **אך טוב וחסד ירדפוני**, שבכל עת שיהי' עלי רדיפות ומחלוקת, שיהי' המחלוקת רק משם, מבחי' טוב וחסד כנ"ל:

רפד [ג] **השמעתי** בשמו, שהוכיח את אחד שאמר לו שאין לו פנאי ללמוד מחמת שעוסק במו"מ. אמר שאעפ"כ ראוי לו לחטוף איזה זמן לעסוק בתורה בכל יום, ואמר, שזהו מה שארו"ל (שבת לא). ששואלין את האדם קבעת עתים לתורה. קבע הוא לשון גזילה כמ"ש (משלי כב) **וקבע את קובעייהם נפש** [ד], היינו ששואלין את האדם אם גזל מן הזמן שהוא טרוד בעסקיו, אם גזלת מהן עתים לתורה [ז], כי צריך האדם לחטוף ולגזול עתים לתורה מתוך המירדא והעסק: ¹

רפה [ח] (משלי לא) **טעמה כי טוב סחרה**, היינו תיכף כשמועמין טעם התורה של הצדיק האמת, שוב [ט] **לא יכבה בלילה נרה**, היינו אף על פי שאח"כ ימנע ולא יתקרב אליו ויהי' רחוק ממנו, (שזהו בחי' לילה וחשך) אעפ"כ"כ לעולם יאיר לו אור התורה שמעם קצת ממנה בהיותו אצלו. וזהו **טעמה כי טוב סחרה**, תיכף כשמועמין כי טוב סחרה, שהיא"כ התורה של הצדיק, שהסחרה שלו היינו התורה שלו טעמה טוב, אזי שוב לעולם **לא יכבה בלילה נרה**, כי תמיד תאיר לו אור התורה שמעם אצלו, אפי' בלילה, היינו בעת ההתרחקות שהיא בחי' לילה, כי **לא יכבה בלילה נרה** לעולם ועד:

"(שמעתי משמו מכבר מה שאמר על פ' שופטים ושומרים ונשכח הרוב, וזהו היוצא משם, מה שאנו זוכרים עדיין):

רפו [י] **כי יש גן עדן**. והם שני בחינות, גן, ועדן [כ]. והם בחי' חכמה עילאה וחכמה תתאה. כי עיקר תענוג גן עדן הוא השגת חכמת אלקות, היינו חכמה עילאה וחכמה תתאה, שהם בחי' גן עדן כנ"ל. אך לזכות לזה, א"א כ"א ע"י השערים. כי יש שערים, היינו בחי' שערי גן עדן, שע"ז זוכין ליכנס לגן עדן, דהיינו להשגת חכמה עילאה וחכמה תתאה, אך אלו השערים גנוזים וממונים בארץ, בחי' (איכה ב) **טבעו בארץ שעריה**, וצריכים לזה בעל הבית על הארץ, שיהיה מושל בארץ, שיוכל להוציא ולהקים ולהעמיד השערים שנמבעו בארץ: **ודע** שע"י לימוד פוסקים, זוכין להיות מלך ומושל בארץ, ואז יכולין להעמיד ולהקים השערים שטבעו בארץ, וזה בחי' (משלי כט) **מלך במשפט יעמיד ארץ**, כמשפט דייקא, היינו ע"י משפט, שהוא משפטי ודיני התורה, דהיינו לימוד פוסקים שמבכרים משפטי ודיני התורה, ע"ז נעשה מלך ומושל, וע"ז יוכל להעמיד ארץ, ואז מעמיד ומקים ומגלה השערים שטבעו בארץ שע"ז זוכין לגן עדן כנ"ל. וזהו [כג] **שופטים ושומרים תתן לך בכל שעריך וכו' לשבטיך**. **שבט** ר"ת **טבעו בארץ לעריה**. (היינו השערים שנמבעו" בארץ) וזהו **שופטים ושומרים תתן לך וכו'**. כי השופטים ושומרים שהם בחי' המנהיגים והמושלים בארץ. וזהו **שופטים** דייקא, כי העיקר ע"י משפטי התורה בחי' פוסקים בחי' **מלך במשפט יעמיד ארץ**, ע"ז נתגלין השערים שנמבעו בארץ. וזהו **תתן לך בכל שעריך לשבטיך**, כי השופטים ושומרים מקימין השערים שנמבעו בארץ, וזהו בכל שעריך **לשבטיך**, כי הם מקימין ומגלין השערים שנתעלמו בחי' **טבעו בארץ לעריה**. הם מקימין אותם ע"י המשפט שלהם, דהיינו לימוד פוסקים, בחי' **מלך במשפט יעמיד ארץ כנ"ל**:

ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים, אשר עד כה עזרנו" ברחמיו העצומים להתחיל ולגמור דבריו הראשונים: אשר הובאו בכרך הנורא הזה ספר ליקומי מוהררין. אפרסמונא דכיא תליסר נהרין, צפנת פענח כל צפונות בו מתגלין ומתבארין, כשבילי דנהרדעא כן כל שבילי החכמה האמתיות: ויראת שמים ועצות" דקדושה לי' נהרין, הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו דמגליין לי' דמטמריין, כל דבריו כגחלי אש זיקוקין דנור ובעורין. קומו וברכו את ה' אלקיכם מן העולם ועד העולם דגלי לן נהורין. עזרת אבותינו הוא מעולם מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם לדורי דרין. כען נחוי קידה ונצלי קדם רחמנא, דיחוי בסעדנא, להתחיל ולגמור ספר ליקומי מוהררין תנינא. אנא ה' הושיעה נא, כאשר זכינו לסדר אותם כן נזכה לעשותם עדי נשוב לציון ברננה, ובמהרה בימינו יקוים תבואי תשורי מראש אמנה, אכ"ר:

חזק חזק ונתחזק

^א סוכה כא: * ע"ז יט:

^ב בתקפא לא ברור ונראה - קיבל. בתרלו- קיבל, בתרלד ומתרו- קובל

^ג לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ד בתקפא - ש עט ניקוד שמאל וימין ות עט דגש

^ה וגם עיין מלאכי ב' ה' היקבע גוי אלקים ובפרש"י שם

^ו עיין שערי תשובה על או"ח סימן קנו ס"ק ב' בשם הבית אפרים בהקדמה לחלק או"ח שכתב חידוש זה בשם בעל ההפלאה. ובירחון סיני כרך קכ דף קד: הובא חידוש זה גם בשם בעל הפליאה ז"ל אלא שבתרצו נדפס תחילה אורות הגר"א וכן הוא מפורסם בשם הגר"א אבל לא נמצא בספריו. וצ"ח שם לעוד ספרים שנקטו לשון גזילת הזמן.

^ז בתרלד יש כאן הגה בסוגרין בין תורה זו להבאה וזה לשונה- (אח"כ מצאתו בהקדמת הגאון בעהמ"ח תשובת בית אפרים שתיבא זאת בשם הגאון בעל ההפלאה ז"ל) וכן בתרצו יש בין שתי תורות אלו הגה בסוגרין כן (אח"כ מצאתי בהקדמת הגאון בעהמ"ח בית אפרים שמביא זאת בשם הגאון בעל הפליאה ז"ל) אלא שבתרצו נדפס תחילה בשעות בריוח לפניו והיא סמוכה לתורה רפה (וכן נמצא במהדורת אוצר החכמה) ושוב נדפס בתרצו מתוקן שנשמך ההגה לתורה רפד ואחריה יש ריוח, וכן נדפס במהדורות מאוחרות שצולמו ממנה. בתרלד לא נמצאת הגה זו וכן מהדורות תשכ"ט נחטק הגהה זו.

^ח לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו. ועיין חיי מוהר"ן סימן לה ושיש"ק ח"ב סימן קלו וסימן רפא שנאמרה על י' דוד מפאלי אחרי שמעם תורה נה (ושעם שלא זכה להתקרב עיין באור הליקוטים תורה נה אות נו הערת המו"ל שם וצ"ע המקור)

^ט סוף פסוק הנ"ל

^י מוהר"נ"ת בתקפא

^א גם בתרלד אעפ"כ, מתרלו - אעפ"כ

^ב בתקפא לא ברור ונראה - שהיא, בתרלד- שהיא, בתרלד- שהוא

^ג הוספת מוהר"נ"ת בתקפא שייכת לתורה רפו נדפסה בראש הדף ואחריה ריוח

^ד לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ה ברכות לד: וסנהדרין צט.

^ו * דברים טו

^ז מוהר"נ"ת בתקפא

^ח בתרלד- שנובעו

^ט בתרלד- עזרי, מתרלו - עזרונו

^י בתקפא ו' מחוק ונשאר נקודה ונראה האמתיות בתקפא גיטין יש רושם חלש של המשך ו', בתרלד- האמתיות, ומתרלו- האמתיות

^{יא} בתרלד- ועצת

^{יב} בתרלד- לררי

ואלה תורה רפג עד תורה רפו מוסיף על הראשונים שלא נדפסו בדפוס ראשון בשנת תקסח. אלא הם **ליקוטים חדשים שלקטתי** שליטת מוהר"ן מהחברים [2/1]. **מפיהם ומפי כתבם. שלא הובאו בראשונים :**

מאמר יש שני צדיקים

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

רבנו מבאר כאן כיצד יתכן שצדיק יחלוק על חברו הצדיק, אע"פ ששניהם משרש אחד, מה שמחייב שתהיה אהבה ביניהם, עד כדי שירדוף אותו להרגו, ואעפ"כ הוא טוב יותר ממי שרודף שלא בדרך של תורה, רק בודה שקרים ומגלה פנים בתורה שמצווה לעקור אותי מהעולם.

ליקוטי הלכות

אין

שיחות השייך לתורה זו

הפרפראות לחכמה כתב – נראה לעניות דעתי שרומז בענין זה, למה שאמר הוא זכרונו-לברכה לענין מעט מן המפורסמים שחלקו עלי, פידוע, ואמר על קצת מהם שהם חולקים עליו בבחינת מחלוקת שבין הצדיקים¹, שיש בזה ענינים גדולים במבואר בדברי זכרונו-לבקרה, ועל אהוד² אמר שחולק בפשוטו מחמת קנאה ושאנא וכו', ולזה רמז כאן שני בחינת המחלוקת הנזכר-לעיל, כי יש בחינת (תהלים קט, פה) "כרו לי זדים שיחות" וכו', ויש בחינת (תהלים כג, ו) "אך טוב וחסד ירדפוני": (פ"ח תו' זה מובא בשיש"ק ח"א, סעיף רכ"ב).

ביאור העונג שבת לרבי אפרימל בענין מחלוקת שאול ודוד – בערובין יג נחלקו שתי נשים ומחצה ב"ש וב"ה אם נוח לאדם שנברא או נח לו שלא שנברא, ונמנו וגמרו שנח לו שלא נברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו. ועיין בתורה לט תנינא הדבר תמוה א"כ על מה נברא יעו"ש. ויש לומר דהנה יש שני עניני הנהגות בעבודת השי"ת, אחד להתנהג בדרך הטבע בעסקי עוה"ז לישא וליתן ולעשות צרכי עוה"ז ולכוון הכל לשם שמים, והיא הנהגת רוב העולם כידוע. והנהגה זו נקראת בשם "נברא" כי באמת הכל ברא השם ית' לכבודו, כי יכול אדם לעבוד את השם ית' בכל מעשי העוה"ז, שיכוון הכל לשם שמים, ולהעלות הכל אל הקדושה. ויש הנהגה שמביא רבנו ז"ל בספורי מעשיות הקדוש מעשה מהבעל תפלה שהביא את אנשיו חוץ לשוב שיעסקו רק בתפלה ותחנונים ותשובה ובסיגופים ובמעש"ט, ולהתפרנס מפירות שהיה שם ומים, ועל בגדים לא הקפיד, כמובא שם. והנהגה זאת יש לומר שנקרא בשם "שלא נברא", שהוא חוץ מגדר והנהגת בני אדם. וי"ל שבה נחלקו ב"ש וב"ה, שהללו אמרו נח לו שלא נברא, דהיינו בהנהגת "שלא נברא" שאין בה את כל ניסיונות עוה"ז, והללו אומרים נח לו שנברא, דהיינו בהנהגת "שנברא", דהיינו לעסוק בעסקי עוה"ז, ולכוון הכל לשם שמים, כדי להעלות כל הגשמיות אל הקדושה, שהכל ברא לכבודו. ונמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא, היינו הנהגת רבנו, שזו דרך יותר נכון להתקרב להשי"ת, בלי בלבולים ומניעות כל כך שיש בהנהגת עוה"ז, שהוא דרך מסוכן, גם הוא עבודה חיצונית, ותורה ותפלה הוא עבודה פנימית, כמבואר בתורה נד. ומסיימת הגמ' ועכשיו שנברא, הרצון אף שנוח יותר עבודה הנ"ל שנקרא בשם "שלא נברא" המובא במעשה הבעל תפלה, אך זעירין אינון העוסקין בזה, רק יחידי סגולה זוכין לזה, אבל רוב בני"א אף יראים וחרדים עוסקין גם בעוה"ז, רק מכוונין לשם שמים, כי קשה לאדם לעזוב לגמרי את העוה"ז, ולילך חוץ לשוב,

1 עד טו אב תשפ"ב ירושלים

2 עיין שיש"ק ח"ה סימן תקלג, ועיין ביאור הלקוטים תורה ה' תנינא אות ו' הובא בשיש"ק ח"א תפו.

3 בדרך כלל הכוונה לרבי אברהם פטערבורגר כמבואר בשיש"ק ח"ה תקלג – שהתורות שגלקוטי מוהר"ן שנקבתו בכתב יד החברים נקבתו על-די רבי אברהם פטערבורגר ז"ל שהיה פתבא רבא, והקריין ימים מאד, יותר מכל תלמידי רבנו ז"ל. עכ"ל. אלא שרבי אברהם בן נחמן זצ"ל אמר עליו שהיה רחוק מלהעמימם בדברי רבנו. כמבואר בשיש"ק ח"א סימן תפו.

4 ראה שיש"ק ח"ה אות רפג, ותורה רמא שצדיק חולק על חברו הצדיק כדי להסיר ממנו מדת הדין וכן בתורה רח ועוד. ועיין שיש"ק ישן ח"ב אות סב על צדיק אחד שחולק עליו כצדיק ומקובל שהכוונה לרבי ברוך ממעזבו ועי"ש אות קסג מה שרבי ברוך אמר על החולקים שמה שיש לרבנו נבעל להם אין בראש. ואעפ"כ היה חולק עליו כידוע.

5 נראה שהכוונה לזקן הסבא משפולי. ואע"פ מבואר בשיש"ק ח"ב אות שכח שגם הוא בכה מאד כשרבנו הסתלק ואמ העולם לא ידוע מה הפסידו. ואעפ"כ ידוע שהמעשה ז' משוב ועכביש מדבר עליו, ורבנו כינה אותו הזקן בלשון גנאי כידוע. מאידך בעולם הוא מפורסם עד היום כצדיק גדול מאד, מה שנראה שלבד מהמחלוקת על רבנו הוא היה באמת צדיק. מאידך מפורסם הביטוי "מי שמפריע לנו עוזר להם", וכנ"ל שהס"מ מגדל איזה צדיק כדי שיהיה לו הכח לחלוק על האמת לאמיתה.

וקאמר הגמרא ועבשיו שנברא, עכ"פ יפשפש במעשיו, ואמרי לה ימשמש במעשיו, עי"ש פרש"י. וי"ל מה שנחלקו דווקא שתי שנים ומחצה, י"ל דהנה מלכות שאול היתה רק שתי שנים ומחצה כידוע, ובאותו הזמן היה דוד המלך נרדף, והיו עמו ארבע מאות איש מרי נפש וכו' כידוע. והנה שאול ואנשיו היו בתוך הישוב כידוע, ודוד המלך ואנשיו היו בבחי' חוץ לישוב, שהיו נרדפים והיו גולים ממקום למקום, ועסקו רק בתפלה ותחנונים, בדרך של דוד המלך, והיו צריכים ליקח מהאנשים על מאכלם, ששלח דוד לנבל הכרמלי שישלח לו לאנשיו מסעודתו, גם אצל אחימלך בנוב עיר הכהנים הוכרחו לאכל מלחם הפנים כידוע, א"כ דוד המלך ואנשיו הלכו אז בדרך "שלא נברא", ובאו לשלימות העבודה בודאי, כאשר אנו רואין, כי דוד מלך ישראל חי וקיים, וזכה למה שזכה. ושאול ואנשיו הלכו בדרך ה' הנקרא בשם "נברא" כנ"ל, וגם כן היה צדיק גדול, שנקרא בחיר ה' יעו"ש בליקוטי מוהר"ן תורה רפג, וזה בחי' המחלוקת שהיה בין שאול ודוד, ששניהם היו צדיקים גדולים וכו' יעו"ש. ולזה היו מחולקים ב"ש וב"ה בענין הנ"ל שתי שנים ומחצה, לרמוז על הנ"ל, ונמנו וגמרו שהדרך של דוד המלך יותר נוח לו לאדם כנ"ל, ועבשיו שנברא יפשפש במעשיו וכו' (עונג שבת עמ' מא)

עד כאן השיחות

הקדמה

רבנו מבאר כאן המחלוקת של שאול על דוד, ומבאר ששניהם מצד הנשמה היו משרש אחד, שזה מחייב שיהיו באהבה תמיד, ושאול כיון ששינה מדתו, לכן חלק על דוד. ואעפ"כ שמח דוד שצדיק כמו שאול רודף אותו ולא זדים כרו לי שיחות שלא כתורתך.

השטערינער רב בפל"ח כתב שרבנו רמז כאן על המחלוקת שהיתה עליו, ואמר שמעט הצדיקים שחלקו עליו חלקו כמו צדיקים, ועל אחד אמר שחולק רק מקנאה ושנאה, ונראה שמקנאה ושנאה כוונתו לזקן הסבא משפולי, שרבנו אמר עליו (ראה מעשה ז', מזבוב ועכביש) ו' שעוד לפני שנולד רבנו, כשנשמתו היתה צריכה לרדת לעולם, לקח לו הס"מ את הזקן כדי שיחלוק ויסתיר את האור של רבנו מהעולם. ולפ"ז לכאורה עליו נאמר כרו לי זדים שיחות אשר שלא כתורתך. ומה שאמר על אחד שחולק עליו כצדיק הכוונה לרבי ברוך דודו ממעזבוז^ה. וצ"ע האם הכוונה שחלק עליו ממש כמבואר בתורה זו, דהיינו שרמז שהוא ורבי ברוך משרש נשמה אחד, כי א"כ היה ראוי שעכ"פ בתחילה תהיה אהבה גדולה ביניהם, ואח"כ ישנה מדתו, וזה לא שמענו. אלא שכבר בלידתו אמר רבי ברוך שיחלקו עליו וא"א לבטל זאת, ולפ"ז מעולם לא שינה מדתו כי תמיד חלק עליו רק כדי להסתיר אותו ממדת הדין^ט ועוד לפי המבואר שהמחלוקת היא בגלל שלא מלמד תורתו לאחרים וגם זה לא שמענו על רבי ברוך כי היו לו חסידים שאמר לפנייהם תורה כמנהג הבעש"ט. ואע"פ שלא שמענו אינה ראייה אולי אחרים כן שמעו, אבל זה נראה דוחק. מאידך לומר כל זאת על הסבא זה נראה יותר מיושב כי באמת בתחילה היתה אהבה גדולה ביניהם^ו ורק אח"כ שינה הסבא מדתו בגלל מלשינים, כאמור המקובל

^א סיפורי מעשיות מעשה ז' - ...וישב המלך עצמו: מאחר שכבר כלה זמן רב בשביל זה, שימתין עוד עד אותו היום ואותו החדש, ואז עשה לו החכם כן כנ"ל, ועשן אותו עם הקטרת, כנ"ל, והתחיל לראות אפלו מה שהיה נעשה עמו קדם הולדה, בעת שהיה הנשמה בעולם העליון, וראה שהיו מוליכין הנשמה שלו דרך כל העולמות, והיו מכריזין ושואלין: מי שיש לו ללמד חוב על זאת הנשמה יבוא. ולא היה נמצא אחד ללמד חוב עליה: בתוך כך בא אחד ורץ וצעק: רבנו של עולם! שמע תפלתי. אם זה יבוא לעולם, מה לי לעשות עוד, ועל מה בראתני? וזה היה הסמ"ך מ"ם. (הינו זה שצעק כל זה היה הסמ"ך מ"ם בעצמו). והשיבו לו: זאת הנשמה צריכה לירד להעולם בודאי, ואתה חשב לך עצה. והלך לו: והוליכו את הנשמה עוד דרך עולמות, עד שהביאו אותה להבית דין של מעלה כדי להשביע אותה שתרד להעולם. ואותו האיש עדין לא בא, ושלחו אחריו שליח, ובא והביא עמו זקן אחד, שהיה כפוף כדרך הזקן, שהיה מכיר עמו מכבר (הינו שהבעל דבר היה לו הכרות עם זה הזקן הכפוף מכבר), ושחק ואמר: כבר נתתי לי עצה. רשאי הוא לילך להעולם. והניחו את הנשמה וירדה להעולם. והיה רואה כל מה שעבר עליו מתחלה ועד סוף, ואיך נעשה מלך, והמלחמות שהיה לו וכו'.

לקוטי עצות בתרא (לטשערינער רב) - צדיק אות פ"ה - קודם שיוודת נשמת הצדיק האמת שהוא המנהיג האמת לעולם אזי מכריזין בכל העולמות עליונים שכל מי שיש לו ללמד חוב על זאת הנשמה יבא ומסתמא אין גם אחד שילמד איזה חוב ח"ו על נשמה קדושה כזאת בתוך כך בא הבע"ד שהוא הס"ם בעצמו וצועק אם זה הצדיק יבא לעולם מה לי לעשות עוד ועל מה שזא בראתני כי בוודאי יחזיר למוטב את כל העולם וכל העולם יתקן על ידו בשלימות אז משיבין לו להס"ם זאת הנשמה צריכה לירד להעולם בוודאי ואתה חשוב לך עצה ואז הבע"ד נותן לעצמו עצה שיהיה הצדיק הזה רשאי לירד להעולם ואעפ"כ יהיה אור אמתו וקדושת צדקתו נעלם וגנוז ומכוסה מהעולם מאד ומסתמא העצה ע"י שמעמיד עליו איזה מפורסם הדור שיחלוק על זה הצדיק ויעלים אורו בהעלמה גדולה וזה החולק מסתמא יש לו להס"ם הכירות עמו מכבר כי כבר היה לעולמים הרבה הרבה מעשיות כאלו וכמעט בכל דור ודור ולולי שהבע"ד מתגבר עצמו כ"כ בכל דור ודור להעצים אור הצדיק האמת בוודאי כבר היה תיקון העולם בשלימות, אך אעפ"כ עוצו עצה ותופר ורבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום והנשמה הזאת יורדת בעולם ואעפ"כ שבאמת עובר עליה מה שעובר ולולי ה' שהיה לנו וכו' אעפ"כ הצדיק הזה הוא כובש מלחמות רבות וסוף כל סוף יתקן העולם על ידו בשלימות:

^ה ראה שיש"ק ישן ח"ב אות סב ושיש"ק חדש ח"א אות רפג - רבנו אמר בדרך שבת על אהרן מהצדיקים שחלק עליו, "הוא חולק עלי צדיק". ומקובל שהכוונה לרבי ברוך ממעזבוז.

^ט ראה תורה רמא ותורה פח

^ז כמבואר בחיי מוהר"ן אות קמו שכשחזר רבנו מארץ ישראל (בחוורף תקנט) בבואו לשפאליע היה בבית הזקן וקבל אותו בכבוד גדול והיה אהבה גדולה ביניהם. ועי"ש גם אות קיד שהיתה אהבה גדולה ביניהם עד שנת תק"ס שבא רבנו לגור בולאטיפליע, סמוך לגבולו שתי פרסאות, ורק בגלל הלשנות שהלשין חזן אחד מזולאטיפליע שהיתה לו בושא כשלא הצליח להתפלל בראש השנה שנת תק"ס כשרבנו בא לגור שם, ואמר עליו רבנו שהתפלל בשביל אשתו, והלך והלשין לזקן, ואז שינה הזקן את מדתו לשנוא את רבנו, ולחלוק ולרדוף אותו.

בברסלב שהזקן היה חולק מקנאה ושנאה, אלא שגם לו היו חסידים שאמר לפניהם תורה כמנהג הבעש"ט ולא שמר את חדושו בקרבו כנראה. לכן אם הפל"ח צודק צ"ע כוונת רבנו.

נראה כדי להבין את התורה לבאר תחילה מי הם שני הצדיקים האלה דוד המלך ושאל המלך שעליהם מדבר רבנו, ועד כמה זה נראה לכאורה חידוש לומר שהיו משרש אחד.

הגמרא^א אומרת שאול במלכו כבן שנה לחטא. והיה צדיק גמור שתמיד שם הויה נגד עיניו^ב עוד אמרו^ג שאול באחת איבד את המלכות ודוד בשנים ולא איבד את המלכות. והביאור נראה עפ"י האר"ז^ד שנשמת דוד כיון שהיתה קדושה מאד א"א היה להביא אותה לעולם אלא בעלם בדרך של דומה לעבירה ועל כן היתה עשוקה בקליפות ויצאה ממנה עם הרבה בגדים צואים ועל כן סבל דוד הרבה יסורים כל חייו^ה ואע"פ כן בגודל צדקותו זכה להרוג את היצה"ר, הפך משאול שנולד צדיק וגם כשהומלך עדיין היה כבן שנה לחטא (יומא כב:) והיה עניו וצדיק^ו, אבל אחרי שנעשה מלך נפל ממדרגתו הרבה^ז.

ר' צדוק הכהן מלובלין מבאר (תקנת השבין אות ו') שבני רחל היו בחי' צדיקים מתחילה ובני לאה היו בחי' בעלי תשובה, לכן בני רחל קרובים יותר ליפול בגאוה כירבעם וגם שאול כמבואר (בתנא דבי אליהו) ובני לאה

^א יומא דף כב: "בן שנה שאול במלכו", אמר רב הונא כבן שנה שלא טעם טעם חטא, מתקיף לה רב נחמן בר יצחק ואימא כבן שנה שמלוכלך בטיט ובצואה, אחויוא ליה לרב נחמן סיוטא בחלמיה, אמר נעניתי לכם בעצמות שאול בן קיש מלך ישראל. אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה לא נמשכה מלכות בית שאול מפני שלא היה בו שום דופי דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק אין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו שאם תזוז דעתו עליו אומרים לו חזור לאחוריך אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו.

^ב חומת אנך לחיד"א על תהילים פרק ז פסוק א – וז"ש שגיון על דברי כוש דהוא שאול דכתיב בן שנה שאול שהיה נקי מחטא כבן שנה וזה מצד יראת ה' שהיה תמיד שם הויה נגד עיניו ובוה ניצול מיצר וזה רמוזו בתיבת כוש דהיה בין עיניו כ"ו שם הויה ובוה מבטל יצר גימטריא ש' וזה רמוז כוש כ"ו מספר שם הויה. ש' בגימטריא יצר ועוד בן ימיני דלא השתחוה לעשו. ועוד דבנימין בן יעקב אחד מד' שמתו בעטיו של נחש. ועם כל זה חטא שלא מחה זכר עמלק. והוא פלא.

^ג יומא דף כב: אמר רב הונא כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה שייעיה שאול באחת ועלתה לו דוד בשנים ולא עלתה לו (פרשי' כמה סמוך ומובטח, ואין צריך לחלות ולדאג מכל רעה, מי שהקדוש ברוך הוא בעורו, שהי מצינו שאול נכשל באחת ועלתה לו לרעה לקונסו מיתה, לבטל מלכותו, ודוד נכשל בשנים ולא עלתה לו לרעה) שאול באחת מאי היא? מעשה דאגג, והא איכא מעשה דנוב עיר הכהנים? אמעשה דאגג כתיב "נחמתי כי המלכתי את שאול למלך". דוד בשנים מאי נינהו? דאורייה ודהסתה, והא איכא נמי מעשה דבת שבוע? התם אפרעו מיניה דכתיב "ואת הכבשה ישלם ארבעתים" ילד, אמנון, ואבשלום, התם (בדוד) נמי לא אפרעו מגופיה, לאיי אפרעו מגופיה, דאמר רב יהודה אמר רב ששה חדשים עת מועד. התם לא אפרעו מגופיה. התם (בדוד) נמי לא אפרעו מגופיה, לאיי אפרעו מגופיה, דאמר רב יהודה אמר רב ששה חדשים נצטרע דוד ופרשו הימנו סנהדרין ונסתלקה הימנו שכינה דכתיב "ישבו לי יראיך וידעי עדותיך וכתיב השיבה לי ששון ישעך".

^ד בשער הגלגולים הק' ז' – דוד המלך ע"ה, היתה נפשו גבוהה עד מאד, אמנם ע"י חטאו של אדה"ר הקדום, מאז ירדה אל עמקי הקליפות בסטרא דנוקבא של הקליפה, וכאשר נולד דוד, היה פעם א' שיצא מן הקליפות, ולכן לא התחיל תקונו אלא מבחי' העשייה הנקראת נפש ובלבד לסבת היותו מגולגל ממדרגה השלישית כנו"ל. וז"ס הנזכר בסבא משפטים דף ק"ג ע"א, וגם בכמה מאמרים אחרים, כי דוד היה מסטרא דנוקבא ולא מדכורא, אלא בעולם המיתה הנקראת נוקבא, והבן זה: וכן שם הקדמה לח ודע, כי לעולם כשהנשמה היא גדולה מאד, אי אפשר להוציאה מן הקליפות אלא ע"י מרמה ותחבולה,וכן דוד המלך ע"ה, לא יצא מן החיצונים, אלא באותו מעשה הנזכר לרז"ל על פסוק הן בעון חוללתי, שחשב ישי אבי דוד שבא אל פילגשו, והיתה אשתו ממש. וכן אשתו ראתה טפת דם בסוף היוג, וזש"ה ובחטא יחמתי אמי, כי אלולי כך, לא הניחוהו החיצונים לצאת לעולם. ועניין זה מבואר היטב שם בהקדמה טו ע"ש. גם ראה בראשית רבה מא ד' מצאתי דוד עבדי היכן בסדום.

^ה ובמדבר קדמות לחיד"א מערכת ד' יח ח'. דוד המלך ע"ה, נשמתו היתה בעמקי הקליפות, והיה תחלת ביאתה, והיו מתגברים להחטאו ומשום הכי לא נחשב לו עון כשאר אדם, וזהו שאמרו רז"ל אלמלא אתה שאול וכו'. רבינו האר"י זצ"ל בשער הגלגולים. ואפשר שזהו שאמר הכתוב דבקה לעפר נפשי חייני כדבריך, כלומר הביטה וראה כי קודם בואי לעולם הזה דבקה לעפר שהם הקליפות נפשי שהיתה עד עפר בעמקי הקליפות, ולכן חייני כדברך ושאל לחטאתי.

^ו ראה במדבר רבה יא ג' שקל כבוד עברו כבוד עצמו ופירש הרד"ל שם שהכוונה למ"ש (שמואל א ט ה) הַמָּה בָּאוּ בְּאָרְץ צוֹף וְשָׂאוֹל אָמַר לְנַעֲרוֹ אֲשֶׁר עִמּוֹ לְכֶה וְנִשְׁוֶבָה פֶּן יִחְדַּל אָבִי מִן הָאֲתָנוֹת וְדָאָג לָנוּ: דהיינו שאמר לנו ולא אמר לי.

וזה לשון המדרש – עד שלא חטא שאול ושאל לקח את המלוכה אין כתיב כאן אלא (שמואל א יד) ושאל לכד המלוכה על ישראל וגו' מהו (שם) בכל אשר יפנה ירשיע נצח (פרש המהר"ז שהרשיע את אויביו וניצחם) באיזו זכות בזכות מצות ומעשים טובים שהיו בידו שהיה עני ואוכל חולין בטרהרה ומבזבו את ממונו וחס על ממונו של ישראל וששקל כבוד עבדו לכבוד עצמו רבי יהודה בר נחמן בשם ר' שמעון ב"ל אמר ושהיה בן תורה דכתיב (משלי ח) בי מלכים ימלוכו וגו' וכיון שחטא (שמואל א כח) וירא שאול את מחנה פלשתים וירא וגו'

^ז ראה תנא דבי אליהו רבה (איש שלום) פרשה כט – שאול מלך ישראל גסות רוח היתה בו, לפיכך נהרג ונעקרה ממנו מלכות, שנאמר ויאמר שמואל ומה קול הצאן וגו' ויאמר שאול מעמלקי הביאום וגו' (ש"א = שמואל א' = ט"ו י"ד וט"ו), משלו משל, למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שאמר לבנו, בני, גדור שדה זו, עדור שדה זו, השקה שדה זו, גדר מקצתה ולא גדר כולה, עדר מקצתה ולא עדר כולה, השקה מקצתה ולא השקה כולה, כיון שבא אביו אמר לו, בני עשית כל מה שפיקדתיך, אמר לו, וכי מאחר שלא עשיתי למה פיקדתי, מיד מחזיר פניו באביו, שנאמר ויאמר שאול אל שמואל יען אשר שמעתי בקול ה' וגו' (שם /שמואל א' ט"ו ב'), ולא עוד אלא שמשמר קינאה ונקמה בלבבו על ישראל בכל מקומות מושבותיהם, מה שנצטוו לעשות לא עשה, עתה לך והכית את עמלק (שם /שמואל א' ט"ו ג'), מה שלא נצטוו לעשות עשה, הרג את נוב עיר הכהנים (וגו'), וזלול בעריות ונתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי וגו', ושאל באוב וידעונים, והרבה לעשות תועבות גדולות בישראל, לפיכך נהרג ונעקרה מלכותו.

כלפי חוץ לא נראים יפה וכלאה שעיניה רכות ורק בפנימיות היתה יפה מאד שבכתה שלא תינתן לעשו/י"א, וכדוד שכלפי חוץ עד גיל כח החזיקוהו לממזר (מדרש ילקוט המכירי ק"ח כח עה"פ אבן מעשו הבונים) וכל חייו החזיקו אותו לבעל עבירה, ודייקא עי"ז זכה לתכלית השפלות, ותיקון המלכות בשלימות עד שזכה להיות משיח ותיקן רגל רביעית במרכבה (זוהר ח"ב קז.). ומבאר שם ר' צדוק שדייקא כיון שהם עלולים לחטא גם ממהרים לשוב ולהודות, מה שאין כן בני רחל לכן שאול לא הודה בחטאו שלא קיים דבר ה' למחות זכר עמלק. ועי"ש שבעלמא דאתגליא צדיק חשוב מבע"ת, אבל לעתיד בבחי' ה' יראה ללב, יראה לשון עתיד, אזי להפך, לכן דוד נבחר להיות משיח.

ולפי כל זה נראה לכאורה שנשמת דוד היתה הרבה יותר גדולה משאול שהרי את נשמת שאול לא היה צריך להעלים כדי להביא לעולם. וגם שונה ממנו מאד בטבעו, ואעפ"כ מבאר רבנו שדוד ושאל משרש אחד. ומבואר ששנים שהם משרש אחד הם אוהבים זה לזה, אמנם כך היה בתחילה ששאל אהב את דוד מאד כמבואר בפסוקים (שמאול א טז כא) ו'אע"פ שכבר שמע עליו לשון הרע מדואג כמבואר שם פסוק יח ובגמרא סנהדרין צג.

המחלוקת ביניהם

רבנו אומר שהיתה מחלוקת בין שאול ודוד, ומשמע שלא כמו שנראה בפשט הכתובים, שרק שאול חלק על דוד, ואילו דוד לא חלק על שאול. וצ"ע במה נחלקו. ונראה לומר שנחלקו על המלוכה ודרך הנהגה, ואע"פ שכתוב ששאל קינא בדוד/י"ב מסתמא או שהיה בדקות/כ"א, או לעיתים בגלל הרוח רעה שבעתתו/כ"ב נפל למוחין דקטנות. אבל יותר נראה שדוד נער רועה צאן שכידוע רובן גזלנים/כ"ג שרועים בשדות אחרים, ומצד טבעו לא ראוי להיות מלך, ואם יהיה מלך ינהיג את ישראל לא כראוי, עד כדי ולזול בכל קודש, כידוע שדוד נקרא בזוהר (ח"ב קז.) בדחא דמלכא, ולכבוד התורה וה' לא הקפיד כל כך על צניעות. כמבואר בשמואל (ב' ו') כשהעלו את ארון האלקים מפלישתים ודוד וכל בית ישראל משחקים לפני ה' ולזול בעצמו והיה מקפץ ומפוז עד שנתגלה בשרו לעיני הנשים שהיו מציצות מהבתים/כ"ד, ומיכל בזה לו/כ"ה שכך מבזה את המלכות/כ"ו

^ח כמבואר בבבא בתרא קכג. – ועיני לאה רכות מאי רכות אילימא רכות ממש אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב דכתיב מן הבהמה הטורה ומן הבהמה אשר איננה טורה בגנות צדיקים דבר הכתוב אלא א"ר אלעזר שמתנוחיה ארוכות רב אמר לעולם רכות ממש ולא גנאי הוא לה אלא שבח הוא לה שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים שני בנים יש לה לרבקה שתי בנות יש לו ללבן גדולה לגדול וקטנה לקטן והיתה יושבת על פרשת דרכים ומשאלת גדול מה מעשיו איש רע הוא מלסטם בריות קטן מה מעשיו איש תם יושב אוהלים והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה והיינו דכתיב וירא ה' כי שנואה לאה מאי שנואה אילימא שנואה ממש אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב בגנות צדיקים דבר הכתוב אלא ראה הקב"ה ששנואין מעשה עשו בפניה ויפתח את רחמה.

^ט שמואל א פרק טז (כא) וַיבֹא דָוִד אֶל שָׁאוֹל וַיַּעֲמֵד לְפָנָיו וַיֹּאמְרָהוּ מֵאֵד וַיְהִי לוֹ נְשֵׂא כְלִים:

^י כמ"ש שמואל א פרק יח (ח) וַיַּחַר לְשָׁאוֹל מְאֹד וַיִּרְעַע בְּעֵינָיו הַדְּבַר הַזֶּה וַיֹּאמֶר נִתְּנוּ לְדָוִד רְבָבוֹת וְלִי נִתְּנוּ הָאֶלְפִים וְעוֹד לוֹ אֶף הַמְּלוּכָה: (ט) וַיְהִי שָׁאוֹל עוֹן וְעוֹנִין אֶת דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וְהָלְאָה:

^{כא} כדרכה של תורה להגדיל חטאי צדיקים כמבואר בגמרא כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, אע"פ שפשט הכתוב שחטא בבת שבע ואוריה וכן ראובן כתיב וישכב את בלהה, וכן בשלמה המלך כתוב שעבר על לאו דלא ירבה לו נשים, ראה תורה עב שהיו צדיקים גמורים בלא יצהר הרע גשמי כלל. ואעפ"כ לא רק שלא הסתירה מעשיהם אלא כתבה בלשון גס כאילו חטאו ביצר הרע גשמי. הכי נמי שאול הצדיק בודאי לא עבר על איסור קנאה ושנאת חינם אלא בודאי היה לו בזה שכל גדול ולשם שמים והצלח ישראל.

^{כב} שמואל א פרק טז (יד) וַיִּרְחַץ דָּוִד סָרָה מֵעַם שָׁאוֹל וּבִעֲתָתוֹ רֵיחַ רָעָה מֵאֵת יְדוּד: (טו) וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי שָׁאוֹל אֵלָיו הֲנֵה נָא רֵיחַ אֱלֹהִים רָעָה מִבְּעִתָּה: (טז) יֹאמֶר נָא אֲדֹנָי עֲבָדֶיךָ לְפָנֶיךָ יִבְקְשׁוּ אִישׁ יָדָע מִנֶּגַע בְּפָנָיו וְהִיָּה בְהִיּוֹת עֲלֶיךָ רֵיחַ אֱלֹהִים רָעָה וְנִגַּן בְּיָדוֹ וְטוֹב לָךְ:

^{כג} עבודה זרה דף יג: תניא העובדי כוכבים והרועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין. פרש"י – והרועים בהמה דקה – הן ישראל והן גזלנים הרי הן כעובדי כוכבים: ואין מעלין – אותן מן הבור אם נפלו לתוכה אלא יניחם וימותו: ואין מורידין – אותן לבור להמית אותן בידיים אלמא עבד עובד כוכבים אסור להמיתו בידיים:

^{כד} שמואל ב פרק ו' כ' – ...וַתֵּצֵא מִיכָל בַּת שָׁאוֹל לְקִרְיַת דָּוִד וַתֹּאמֶר מֵה נִכְבַּד הַיּוֹם מִלְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינֵי אֲמָהוֹת עֲבָדֶיךָ כִּהְגִּלוֹת נִגְלוֹת אַחַד הָרָקִים: מִצֻּדוֹת דָּוִד – אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם – עַל אֲשֶׁר בִּהְכָרְכָה הִיא נִגְלָה מֵה מְבַשֵּׂר הַגּוֹף, וְאֲמָהוֹת עֲבָדֶיךָ רֹאוֹת, וכדרך הרקים שאינם חוששים לכסות בשר גופן לבל יראה:

^{כה} שמואל ב פרק ו' (טז) וַיְהִי אַרְוֶן יְדוּד בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכָל בַּת שָׁאוֹל נִשְׁקָפָה בְּעַד הַחֲלוֹן וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפוֹז וּמְכַרְכַּר לְפָנָיו יְדוּד וַתִּבֹּז לוֹ בְּלִבָּהּ: מַלְבִּי"ם – מִסֵּפֶר כִּי מִיכָל בַּת שָׁאוֹל מֵהִיּוֹתָה לְמוֹדָה בְּבֵית אֲבִיהָ שֶׁהִיא כְבוֹדָם חָשׁוּב בְּעֵינֵיהֶם מְכַבֵּד הַמְּקוֹם, לֹא הִרְגִישָׁה בְּדַבַּר הָאֲרוֹן הַבָּא וּבְכַבּוֹד ה' אֲשֶׁר לְפָנָיו יִשְׁמַח מִלְּךָ, רַק יִפְלַח חֵץ כְּבוֹדָה עַל כְּבוֹד בַּעֲלָה הַנִּגְרַע בְּעֵרְכוֹ לְעֵינֵיהָ כִּפִּי דַעְתָּהּ, וְזֶה הִיָּה הַהִבְדֵּל בֵּין בֵּית שָׁאוֹל וּבֵית דָּוִד:

^{כז} במדבר רבה פרשה ד פסקה כ – יצאת מיכל לקראתו ובייתהו על שזכה עצמו לכבוד הארון לעיני הנשים הה"ד (שמואל ב ו) וישב דוד לברך את ביתו וגו' לא הניחתו ליכנס לתוך הבית אלא יצאת לחוץ והיתה מקפחתו בדברים ותאמר מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו מכאן את למד שהיה הופך אספירס ומשווייר שכן היא אומרת לו אשר נגלה היום התחילה עושה מריבה כנגדו מבקשת לאכול פניו אמרה לו אם ראיתי כבודך מה נכבד היום מלך ישראל עכשיו הודעת שאת מלך אשר נגלה היום הלוי בצניעות אלא לעיני אמהות עבדיו ואלו הן נשי ישראל שהיא קוראה אתהן אמהות כהגלות נגלות אחד הריקים אמר רבי אבא בר כהנא הריק שבריקים זה ארכיטס שאין ריקם הימנו מכל מצוה כך היה דוד מרקד לפני הארון אמרה לו היום נגלה כבודו של בית אבא בוא וראה מה ביניך לבין בית אבא כל בית אבי היו צנועים וקדושים אמרו עליו על בית שאול שלא נראה מהם לא עקב ולא גודל מימיהם הה"ד (שם א כד) ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול וגו' מהו ויבא אל גדרות הצאן ר' אבין בשם רבי אלעזר כנס לו לדיר הצאן גדר לפניו מגדר ויבא שאול להסך את רגליו עשה עצמו כסוכה עטיפ פעליונים וישב לבית הכסא והיה חמי ליה משולשל

לעיני כל ישראל, והוכיחה אותו על כך כמבואר שם/כ"ו כי הורגלה בבית אביה לצניעות והתאפקות ודרך ארץ, ולדעתה היה נגד הלכה מפורשת בסנהדרין דף יט: מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך, שעל זה נענש אביה בתחילת מלכותו שמחל למבזים אותו/כ"ז כי סבר שעדיין לא יצא טבעו. ודוד חלק עליו בזה כפי שמוכח תשובתו למיכל/כ"ט. ואילו שאול אחר שהושיע את ישראל ממלך עמון נהג בכל גינוני מלכות וכבוד, ואע"פ שהיה עניו שהרי היה צדיק, אבל בוודאי סבר שאסור למלך לזלזל בעצמו כדוד, לקפץ ולקרקר לעיני כל ישראל, ובוודאי לא לספר בדיחות. כי מצד מדותיו היה הפך דוד, כי היה צנוע/כ"ו ומופנם, שכך היה טבעו מבית אביו בנימין שבא מרחל, שהיה מיוחדת במדת הצניעות/כ"א. ומסתמא גם מה שהיה מדתו טוב דטוביה גנוז בתוכו היה מצד טבעו זה של צניעות. לכן סבר שדוד נער המוני וקל, רועה צאן, בהחלט לא ראוי להיות מלך, ועל כן היה מהתל ומזלזל בו ומבטיח לו עושר רב ולא קיים, ואת בתו מירב ולא קיים, אלא נתנה לעדריאל, ושוב את בתו מיכל ולא קיים, אלא נתנה לפלטי, ושלחו להלחם בפלישתים כדי להפטר ממנו. כמבואר בגמרא/כ"ב.

ציבחר ומסלק ציבחר משולשל ציבחר ומסלק ציבחר אמר דוד לית אריך מנגע בהא גופא צניעה הה"ד דהוא א"ל (שמואל א כד) הנה היום הזה ראו עיניך את אשר נתנך ה' היום בידי במערה ואמר להרגך ותחס עליך ואחוס עליך אין כתיב כאן אלא ותחס עליך צניעותך חסה עליך וכך אמרה לו מיכל של בית אבי היו צנועין כ"כ ואת עומד ומגלה לבושך כאחד הריקים.

כ"ו שמואל ב פרק ו (כ) וישב דוד לברך את ביתו ותצא מיכל בת שאול לקראת דוד ותאמר מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיי בהגלות נגלות אחד הריקים:

חומת אנך לחיד"א – (כ) ותצא מיכל בת שאול לקראת דוד וכו'. יש לדקדק הרבה בהני קראי בכללות הענין ובפרטות האותיות אשר תבאנה. ואפשר דנדע דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ורב שמחל על כבודו מחול וכתבו הפוס' דאסור לחכם למחול על בזיונו ואמר פ"ב דיומא דנענש שאול שמחל על בזיונו. וז"ש ותצא מיכל בת שאול שידעה שנענש אביה על שמחל על בזיונו ולכן הטב חרה לה לקראת דוד שעזב מלכותו ונעשה כהדיוט. ותאמר מה נכבד היום מלך ישראל כלומר הגם שאתה רב ורב שמחל על כבודו כבודו מחול מ"מ אתה מלך שמחל אין כבודו מחול. ועוד רעה אשר נגלה היום כהגלות נגלות אחד הריקים והוא בזיון וזוהא אפילו רב אין כבודו מחול וכ"ש מלך. והשיב דוד הע"ה אשר בחר בי מאבין כלומר ידעתי שנענש שמחל על בזיונו. אבל יש הפרש בין בא לו הביזוי מצד אחר כמו חליצה דאין המלך חולץ לכשהוא עושה מאליו ובעצמו לכבוד ה' וז"ש ונקלותי אני בעצמי וכהא שרי. ויען המותיב מלה קמיה רביה אזיל לשאול בלא ולד כמ"ש פ' הדר. והכא מיכל היתה כמורה הלכה בפני רבו לא היה ולד דזהו העונש אפילו למותיב מלה כ"ש להורות הוראה וברוך תוכחה ודוק כי קצרת:

כ"ח שמואל א פרק י (כו) ובני בליעל אמרו מה ישעננו זה ויבזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי פמחריש: ושם פרק יא (יב) ויאמר העם אל שמואל מי האמר שאול ימלך עלינו תנו האנשים וגמיתם: (יג) ויאמר שאול לא ידמת איש ביום הזה פי היום עשה ידוד תשועה בישך אל:

וביומא כב: אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש שאול (שניטלה ממנו מלכותו) מפני שמחל על כבודו שנאמר ובני בליעל אמרו מה ישעננו זה ויבזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש.

כ"ט שמואל ב פרק ו (כא) ויאמר דוד אל מיכל לפני ידוד אשר בחר בי מאבין ומכל ביתו לצות אתי נגיד על עם ידוד על ישראל ושחקתי לפני ידוד: (כב) ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה:

ל ברכות דף סב: אמר רבי אלעזר אמר לו דוד לשאול מן התורה בן הריגה אתה שהרי רודף אתה והתורה אמרה בא להרגך השכם להרגו אלא צניעות שהיתה בך היא חסה עליך ומאי היא דכתיב ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול להסך את רגליו תנא גדר לפנים מן גדר ומערה לפנים ממערה להסך אמר רבי אלעזר מלמד שסך עצמו כסוכה:

לא מגילה יג: – אמר רבי אלעזר מאי דכתיב לא יגרע מצדיק עיניו בשכר צניעות שהיתה בה ברחל וזתה ויצא ממנה שאול ובשכר צניעות שהיה בו בשאול וזכה ויצאת ממנו אסתר ומאי צניעות היתה בה ברחל דכתיב ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי אחי אביה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא אמר לה מינסבא לי אמרה ליה אין מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה אמר לה אחי אנא ברמאות אמרה ליה ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא אמר לה אין עם נבר תתבר ועם עקש תתפל אמר לה ומאי רמיותא אמרה ליה אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסיב לי מקמה מסר לה סימנים כי מטא ליליא אמרה השתא מיכספא אחתאי מסרתינהו ניהלה והיינו דכתיב ויהי בבקר ונהגה היא לאה מכלל דער השתא לאו לאה היא אלא מתוך סימנן שמסרה רחל ללאה לא היה ידע עד השתא לפיכך וזתה ויצא ממנה שאול ומה צניעות היתה בשאול דכתיב ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל וזכה ויצאת ממנו אסתר. עכ"ל וכן איתא גם בבבא בתרא קכג.

כ"ג סנהדרין דף יט: ואין נושאין אלמנתו (של מלך, רבי יהודה אומר נושא מלך אלמנתו של מלך, כמ"ש "וזאתה לך את בית אדונך ואת נשי אדונך בחיקך")...תניא אמרו לו (חכמים) לרבי יהודה (מה שכתוב ואת נשי אדונך וכו' הכוונה) נשים הראויות לו מבית המלך, ומאי ניהו? מירב ומיכל. שאלו תלמידיו את רבי יוסי היאך נשא דוד שתי אחיות בחייה? אמר להן מיכל אחר מיתת מירב נשאה. רבי יהושע בן קרחה אומר (חולק על רבי יוסי ואומר) קידושי טעות היו לו במירב, שנאמר (שמואל ב ג-יד) "תנה את אשתי את מיכל אשר ארסתי לי במאה ערלות פלשתים" (דוד קידש את מיכל במאה ערלות פלשתים שנתן לאביה) מאי תלמודא (איך לומד זאת מהפסוק הזה)? אמר רב פפא (שדוד רמו לו) מיכל אשתי ולא מירב אשתי. מאי קידושי טעות? דכתיב (שמואל א יז-כה) (ששאול המלך הכריז) "והיה האיש אשר יכנו (את גוליה) יעשרנו המלך עושר גדול וגו'", אול קטליה (הלך דוד והרג את גוליה, וקידש את מירב במעות העושר שהובטח לו) אמר לו (שאלו לודו) מלוה אית לך גבאי, והמקדש מלוה (המקדש במחילת מלוה) אינה מקודשת, (וכיון שמירב לא נתקדשה לדוד) אית יבה לעדריאל דכתיב (שמואל א יח-יט) ויהי בעת תת את מירב בת שאול לדוד (והיא ניתנה לעדריאל המחולת) וגו', א"ל (שאלו לדוד) אי בעית דאתן לך מיכל, זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים, אול אייתי ליה, א"ל (אמר לו שאול לדוד גם קדושיך אלו לא תפסו כי) מלוה ופרוטה (דהיינו העושר על הריגת גוליה והערלות של פלשתים שהביא לו) אית לך גבאי, שאול סבר מלוה ופרוטה דעתיא אמלוה, (ובמחילת מלוה אי"א לקדש) ודוד סבר מלוה ופרוטה דעתיא אפרוטה, (ומיכל מקודשת בערלות הפלשתים). ואיבעית אימא דכולי עלמא מלוה ופרוטה דעתיא אפרוטה, שאול סבר לא חזו ולא מידי (שהערלות לא שוות פרוטה לכן מיכל אינה מקודשת), ודוד סבר חזו לכלבי ושונרי (כיון שראויים למאכל כלבים וחתילים יש בהם שווי פרוטה לפחות). (וכן הלכה כדוד (כמבואר בקדושיך מו. שמלוה ופרוטה דעתו על הפרוטה ועל כן אמר תנה את אשתי את מיכל, אבל שאול לא נתנה לו אלא לפלטי בן ליש בולקמן) ור' יוסי האי "תנה את אשתי את מיכל" מאי דריש ביה? ר' יוסי לטעמיה

עוד ראה לעיל בשיחות ביאורו של רבי אפרים בעונג שבת על המחלוקת בין דוד ושאל, שדוד היה בבחי' הבעל תפלה שהנהיג אנשיו חוץ לשוב בתפילות ועבודת ה' והתרחקות מכל הבלי עוה"ז, ושאל היה אדם מן הישוב שסבר מתוך הישוב לעשות הכל לשם שמים ולהעלות את כל החומר אל הקדושה. ע"ש.

וראה בסנהדרין י"ט: הנ"ל שנחלקו גם בהלכה האם המקדש במחילת מלווה ופרוטה מקודשת, ששאל סבר עיקר דעתו של המקדש על מחילת המלווה ובמחילת מלווה א"א לקדש, ודוד סבר עיקר דעתו על הפרוטה ומקודשת. ועוד שמעתי בדרך דרש שנחלקו בדינו של גלית כיצד להרוג אותו/י.

קושיות

(רוב הקושיות הן מתוך דקדוק בדברי רבנו אע"פ שבאמת לא מוכרח שאפשר לדקדק כל כך לפי מה שמבואר לעיל שתורה זו היא לשון החברים שלא ירדו לעומק דברי רבנו כדברי ראב"ן, ואפשר שלא מסרו את דבריו כראוי, אבל כיון שמוהר"ג העתיק אותם מסתמא השיבוש אינו גדול וצ"ע)

א. בזוהר אמרו היינו טוב היינו חסד – צ"ע לכאורה הם שני דברים שונים, כי חסד הוא שם נרדף לנתינה, הפך הלקיחה, ואילו טוב הוא הפך הרע. נראה שהקושיא היא התרוץ, שבאמת הלקיחה היא שרש הרע.

ב. צ"ע שתחילה בביאור הפסוק "אך טוב וחסד ירדפוני" משמע שבגלל שהם שרש אחד, ואחד שינה מדתו, לכן הוא חולק על חברו, ואח"כ ממה שמבאר סיבת המחלוקת כיון שהצדיק שלא מלמד תורתו לאחרים, בוערת בו התורה וגורמת לו לחלוק, ולכאורה משמע שזה גם כשהם לא מאותו שרש. וצ"ע האם הן שתי סיבות או סיבה אחת? דהיינו האם זה ששינה מדתו יחלוק על חברו גם כשכן מלמד תורה לאחרים. וכן להפך אם יחלוק כשלא שינה מדתו ולא מלמד תורתו לאחרים. ובאמת אינה קושיא לפי מה שביארנו ששינוי המדה הוא מה ששונא את חברו, ממילא מה שריבוי התורה המצטברת בתוכו מכריח אותו לחלוק על חברו זה הסיבה שמשנה מדתו מאהבה לשנאה. ומסתמא כל שכן אם הם לא משרש אחד שאז מלכתחילה אין אהבה מיוחדת ביניהם.

ג. יש שני צדיקים משרש אחד ואעפ"כ יש ביניהם מחלוקת כיון שאחד מהם שינה מדתו שבשרשו – צ"ע מלשון רבנו משמע שנעשה מחלוקת ביניהם, דהיינו שגם חברו שלא שינה מדתו יחלוק, וצ"ע מדוע? וראה לקמן במה שמציין לתורה נו נראה שרומז שהיתה מחלוקת מצד ששניהם קבלו מהשמים. ואולי כי שיש אהבה אזי אע"פ שכל אחד מקבל משים דבורים אחרים אין מחלוקת מחמת האהבה אבל כשאחד משנה מדתו לשנאה אזי ממילא כבר מתקלקלת האהבה כי כמים הפנים לפנים/י ומתעוררת המחלוקת מצד שדעותיהם שונות.

ד. מחלוקת שאול ודוד – צ"ע מדוע לא אמר מחלוקת שאול על דוד, וכמו שאמרו מחלוקת קרח ועדתו ולא אמרו מחלוקת שבין קרח למשה. ואע"פ ששם מבאר היכל הברכה (במדבר טו ב) שבאמת היתה מחלוקת כיצד להנהיג את ישראל, אבל רדיפת שאול את דוד לכאורה לא היתה מחלוקת בדעות. רק שאול קינא בו ודואג דן אותו כמורד במלכות/י, וראיתי (שעורי דעת להרב יוסף בלאך אב"ד טעלו ח"ב עמ' סו) שרצה לומר שהיתה מחלוקת ביניהם כי שאול רצה להביא את הגאולה ע"י שהוא ימלוך, כיון שהיה צדיק גמור וכן ימין דהיינו מעולם החסדים (כמבואר במכתב מאליהו ח"ד עמ' 142) וחז"ל אמרו שאם היה מצליח למחות את עמלק היה מביא את העולם לתקונו. ולכן ראה במלכות דוד סיבה לעיכוב תיקון העולם. וצ"ע אחרי שלמעשה שאול לא מחה את עמלק על מה

דתניא רבי יוסי היה דורש מקראות מעורבין כתיב (שמואל ב כא-ח) ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את אדמוני ואת מפיבושת ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל המחולתי וגו' וכי לעדריאל נתנה והלא לפלטי בן ליש נתנה, דכתיב (שמואל א כה-מד) ושאל נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש וגו', אלא מקיש קידושי מירב לעדריאל לקידושי מיכל לפלטי, מה קידושי מיכל לפלטי בעבירה, אף קידושי מירב לעדריאל בעבירה. ור' יהושע בן קרחה נמי הכתיב "את חמשת בני מיכל בת שאול" אמר לך רבי יהושע וכי מיכל ילדה והלא מירב ילדה? מירב ילדה ומיכל גידלה, לפיכך נקראו על שמה, ללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו:

יג. **שמעתי מר' נתן בזנסון** – בשם צדיק אחד שדוד ושאל נחלקו, לפי החתם סופר בראשית מט יח, שגלית נולד מערפה ושמשון כשהיה טוחן בבית האסורים, נמצא שמחלוקת עם ערפה התגייירה או לא, היא גם מחלוקת עם גלית היה יהודי או גוי. ולכן כשבקש דוד להילחם בגלית, שאול נתן בידו חרב, ודוד סירב ולקח חמש אבנים, והטעם כי גלית היה מחרף מערכות אלקים, ואם הוא גוי דינו בסיף, ואם הוא יהודי דינו בסקילה.

יד. **משלי פרק כז (יט) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם**: מצודות דוד (יט) כמים – כמו דרך המים מראים את הפנים בדומים להפנים המסתכלים בה אם שוחקות שוחקות ואם עצבות עצבות כן לב האדם לאדם אם לבו טוב על חברו ייטיב גם לבו ואם רעה תרע גם היא:

יז. **בראשית רבה לב א'** – וזה (דואג) התיר גילוי עריות ושפיכת דמים נחמן בריה דר' שמואל בר נחמני אמר (דואג) לשאל וכי יש אישות לדוד הלא מורד במלכות הוא וחשוב כמת ועבשיו התיר קונעתו (אשתו) ועשה אותו זיטויטוס (כמו מת) וכאלו הוא מת ודמו מותר ואשתו מותרת, עמד שאול ונתן מיכל אשת דוד על פיו לפלטי בן ליש ושפיכת דמים דכתיב (שמואל א כב) ולא אבו עבדי שאול המלך לשלוח יד בכחני ה' אבל דואג הרגן שנאמר (שם) ויסב דואג האדומי ויפגע בכחני ה'

רד"ק (תהילים נח ב') – (ב) האמנם אלם צדק תדברון. אמר זה כנגד אבנר בן נר ושאר שרי שאול שהיו שופטים את דוד כדן מורד במלכות והיו אומרים כי כדן היה שאול רודף אחריו להמיתו, כי אילו היו הם מונעים אותו לא היה שאול רודף אחריו.

אהבת יהונתן (איבשיץ) – הפטרת מחר חודש (תמורת הפטרת פקודי) – כי בן מות הוא. פירושו כי שאול הבחין שדוד נמשח למלך ולפ"ז הוא מורד במלכות שאול וחייב מיתה וע"ז אמר יהונתן למה יומת מה עשה הלא שמואל משחו למלך ולא מעצמו נעשה מלך.

נשאר לחלוק. ועוד שמבואר להפך בשם משמואל¹⁷ ששאל לא הרג את אגג כי סבר שאינו ראוי להיות משיח. ובעל שבט המוסר¹⁸ פירש כי סבר שישראל עדיין לא מוכנים לגאולה כיון שעדיין התורה רפוייה בידיהם, וידע שרק ע"י המן האגגי יקבלוה מרצון. ועיין לעיל בהקדמה שמסתבר שהיתה ביניהם גם מחלוקת בדרך הנהגה.

ה. משמע שדוד ושאל היו משרש אחד. וצ"ע הרי מיד אח"כ מבאר רבנו ששאל מדתו טוב ודוד מדתו חסד. עוד ראה שוחר טוב ז' ג'ל"ח שאמר לו הקב"ה לשאל אילו היה מזלו של שאל מזלך ומזלך מזלו. משמע שזה לא סותר. והמזל הנזכר במדרש נראה שהכוונה למבואר בשער הגלגולים הנ"ל שדוד היה צריך הרבה יותר מלחמה ביצה"ר משאל.

ו. משמע ששאל שינה מדתו, וצ"ע איזה מדה שינה? האם מצד שרשו היה ראוי שיהיה חסד והוא שינה מדתו להיות טוב. או שתחילה היה בו ענוה כנ"ל ואח"כ נפל לגאוה כנ"ל. ונראה כפשוטו שתחילה אהב את דוד מה שמחייב היותם משרש אחד, ושינה מדתו לשונא אותו.

ז. מחלוקת בחי' רעמים כמבואר בתורה נו. – צ"ע כי הכוונה שם לאות ט' וזה לא כתוב שם, אלא מבאר שם שחידוש תורה ונבואה מקבלים מהשמים כמ"ש "לעולם ה' דברך נצב בשמים", מבחי' ידים כמ"ש "כאשר דיבר ה' ביד וכו'", ודבר ה' הוא בחי' רעמים כמ"ש "ירעם ה' בשמים" וכתוב "ירעם אל בקולו נפלאות", דהיינו שכל חידוש אמיתי שמחדש צדיק, כיון שמקבל אותו מהשמים, הוא אמת, אע"פ שחברו מקבל מהשמים דבור הפוך, ועל כן כשהם חולקים, היא מחלוקת לשם שמים, כיון ששניהם מקבלים מהשמים, דהיינו מהרעמים הנ"ל דהיינו מבחי' ירעם ה' בשמים. נמצא שהרעמים גורם למחלוקת, כי אין זו סברא שאפשר להתווכח עליה אלא דבר ה', אבל לא שהמחלוקת עצמה היא רעמים וגבורות שחולק על חברו בכעס כמו שמבאר אצלינו. וצ"ל שהקושיא היא התרוץ, דהיינו שהציון לתורה נו לא בא לבאר מדוע שאל רדף את דוד באופן של כעס, אלא לבאר מדוע לא הייתה מחלוקת ביניהם. דהיינו לומר ששאל ודוד נחלקו מחלוקת לשם שמים כנ"ל/ט"ו, דהיינו שחלק עליו רק כיון שקבל משמים הבנה בהלכה שונה מדוד, וכמחלוקת שמאי והלל¹⁹, שרק אצל התלמידים נהפכה גם למחלוקת של התנצחות.

ח. "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי" רבנו מפרש שדוד המלך ביקש שרק צדיקים כמו שאל ירדפו אותו דהיינו צדיקים שהתורה שבקרבם בוערת וגורמת להם, ולא זדים כרו לי שיחות אשר לא כתורתך, שרודפים בגלל שנאה, ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה כדי להפיל אותי. וצ"ע הרי גם שאל ביקש להרוג, וכיון שלמעשה שניהם רוצים להרוג אותו, מה זה משנה מאיזה סיבה ואיך? ועוד שבמדרש תהלים (שוחר טוב ז' יג) דוד אומר ששקול היה שאל כנגד כל אויביו האחרים. ואולי כי שאל היה צדיק ואין הקב"ה מביא תקלה לצדיק (כתובות כח:) לכן הקב"ה לא יאפשר לו להרוג כמו שבאמת היה. אלא שקשה הרי שאל הרג ע"י

¹⁷ ועיין שם משמואל (תצהו זכור תרעב) שנצטוו להכרית שם עמלק מהעולם, כי מצד צדקתו היה ראוי להביא את התיקון השלם, ולכן נצטוו גם על הצאן כדי שלא יזכר שם עמלק אפילו לומר צאן זה של עמלק (שהיא מצוה רק שנמחה זכר עמלק לגמרי כמבואר שם). אבל טעה שלא האמין בעצמו ועל כן סבר ששמואל מעצמו אמר כן ואינה נבואה ולכן הסכים לחמול על הצאן ואת אגג הביא חי, ושמואל הוכיחו על אגג ולא על הצאן שכיון שכבר בא על שפחה באותו הלילה לא נברת זרע עמלק וממילא לא נידון כבר גם על שם עמלק שבצאן.

¹⁸ עיין ספר ולא עוד אלא (לבעל שבט המוסר) (בדף קח. מהדור' אימיר תריג) בביאורו על פרקי דר"א פרק מט – ...לבאר כיצד יתכן ששאל בן שנה לחטא במלכו יטעה כזו טעות אלא שהוא ית' סייע בעניין לעשות המעשה הזה להוציא את המן ולכן שם בלב שאל לחמול על אגג. כי מה' היתה זאת לעשות מאגג צר ואויב לתועלתם של ישראל שיקבלו התורה ברצון. עוד ביאר באופן אחר – שידע שאל ואנשיו שהיו עתידין לעונש בהיותם חומלים על אגג, ועכ"ז לא חשו עליהם, לתועלתם של ישראל, שישאר המן מזרע הרשע הזה של עמלק, כדי שייצר לישראל, ויקבלו את התורה מרצון, שעד עתה היתה בידם רפוייה בהיותה מקובלת על צד האונס, ובהיות כוונת שאל בן, מיד בבואו מן המלחמה, ובא שמואל אליו, אמר שאל לשמואל, ברוך אתה לה' הקימותי את דבר ה', דקשה, למה משקר, אלא רצה לרמוז לו מיד, שמה שחמל על אגג, היה לטובתם של ישראל, להקים ולקיים דבר ה', שהיא התורה, על ישראל, שיקבלוה מרצון כמדובר, ושמואל הבין סוד דברי שאל, ושתק על אגג, ושאל ומה קול הצאן, כל' ניהא ענין אגג, הצאן למה, והשיב שאל כי גם בזה כוונת העם לטובה, לזבוח לה', וא"ת למה נענש, כיון שכיון למצוה רבה כזאת, אלא נענש, משום דבהדי כבשי דרחמנא למה לך, הרבה פתחים למקום לגלגל אופן שיקבלו התורה ברצון, וא"ת, ומה סבר שאל, י"ל, אמר, אעפ"י שראוי האדם לעונש בהיות מתערב בהדי כבשי דרחמנא, יבא מצוה כזאת על ידי שיקבלו ישראל התורה ברצון בסיבתי, ויעבור עלי מה, ועיין לעיל פרק מ"ד, עכ"ל.

¹⁹ מדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מומור ז אות ג' – אמר ליה הקדוש ברוך הוא לדוד אילו היה מזלו של שאל מזלך ומזלך מזלו, כמה דוד הייתי מאבד מפניו.

²⁰ ומה שרצה להרוג בחנית כשניגן לפניו אחרי שהרג את גולית ואמר שאל באלפיו ודוד ברבותיו (שמואל א יח יא), נראה שהיה לפני המחלוקת ביניהם, רק מצד הרוח רעה שביעתתו נפל לעיתים למוחין דקטנות ולקנאה, ורק אח"כ כששם את דוד שר האלף והיה יוצא ובא לפני העם (שם פסוק טו), אז נראה נחלקו גם בדעות, ושאל מצד אחד פחד מדוד (שם פסוק טו) ומצד שני התל בו וזולו בו בהבטחות שווא כמבואר בגמרא סנהדרין יט: הנ"ל.

²¹ צ"ע איך יתכן ששנים שהם משרש אחד כדוד ושאל יקבלו מהשמים דבורים הפוכים? וראיתי בספר גלגולי נשמות לרמ"ע מפאנו שהלל ושמאי היו גלגול של דוד ויהונתן, ולפי המבואר ששנים מאותו שורש יש אהבה ביניהם בוודאי דוד ויהונתן היו משרש אחד ואעפ"כ נחלקו כשמאי והלל, ולפי המבואר אצלנו ששאל שרש אחד עם דוד הרי שיתכן שגם הוא יקבל דבורים משמים הפוך מדוד.

וזה לשונו שם – אות ד סעיף ג' דוד הלל, יהונתן שמאי, וזה דאמר בודד הלכה כמותו בכל מקום כדרשו על פסוק ו' עמו, וכן בהלל ושמאי הלכה כבית הלל, כמ"ש רבותינו ז"ל על פסוק ידע נגן (ואיש) ווגבור) חיל דבכל דבר היה משיב שאל יהונתן בני כמוהו, וכשא"ל הלכה כמותו חלש דעתו דשאל, דלא הוה ביה האי:

דואג את נב עיר כהנים וגם נתגלגל מזה שהפסיד פרנסת הגבעונים ונענש על זה, (יבמות עח). הרי שבאה תקלה של הרג לידו. ואולי עב"פ מצטרף לעוד סיבה ושם לא היתה עוד סיבה וצ"ע. ויותר נראה לתרץ עפ"י המדרש וירושלמי שמבואר ששאל היה נח להתפייס, ואם לא הזדים שהסיתו אותו, שהם אבנר/מ^א ודואג ואחיתופל ועוד מלשינים רבים, היה שאל מתפייס עמו. ומה שאמרו ששאל שקול ככל אויביו, אולי כיון שהיה מלך עם הרבה יכולת אבל לא מצד התורה שבערה בו.

ט. ת"ח שלא מלמד תורתו לאחרים, התורה שהיא אש בוערת בתוכו, עד שבוקעת ויוצאת ברעם גדול לחלוק על חברו. צ"ע מדוע לא מציין רבנו לגמרא תענית ד. צורבא מרבין דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה, שנאמר הלוא כה דברי כאש נאם ה'. ונראה אע"פ שגם שם מביא את אותו פסוק "הלא כה דברי כאש", שם אין הכוונה למה שמבאר רבנו כאן שהתורה שלא מלמד לאחרים בוערת בו, אלא מצד שמקנא להלכה וכועס על עוברי עבירה, אבל שאל לא חלק על דוד מצד קנאות אלא מצד שראה בו מפורסם של שקר. והיינו למ"ד שהכוונה לת"ח צעיר וכל שכן זקן, אבל כפשוטו אפשר שדווקא על צעיר אמרה הגמרא שהתורה רותחת בו כיוון שעדיין לא התיישבה אצלו היטב, ולא מסוגל לקבל שיש דעה שונה משלו.

י. אך טוב וחסד ירדפוני – לכאורה צ"ע, כי מבואר בתורה קפא צדיקים שחולקים, אזי מצטרף חלקי הכבוד שלהם, ויכול להפיל את הנרדף אפילו אם הוא צדיק, אבל רשעים שלא מצטרף חלקי הכבוד שלהם, כי קשר רשעים אינו מן המניין, וגם אין להם חלק בכבוד. וא"כ אדרבה טוב שיחלקו עליו רשעים, שאין בכוחם להפילו, ולא צדיקים שבכוחם להפילו, והנפילה היא לתאוה הידועה כמבואר שם. וצ"ל שיש צד טוב ורע בזה וטוב ורע בזה וכן מדבר מצד אחד ושם מצד אחר.

עד כאן ההקדמה

(הערת מוהרנ"ת – תורה זו שמעתי מהחברים בשמו של רבנו איזה דברים יקרים מתורה נפלאה, אך כפי הנראה שחסר מהם הרבה, אך אף על פי כן ארשום מה שמעתי):

תורה רפג [מב]

כידוע כל נשמות ישראל יש להן שרש בקומת נשמת אדם הראשון, ובקין והבל, ונשמות שהן משרש אחד, קרובים בדעותיהם זה לזה, ועל זה אומר רבנו

דע/מ^ג כי יש שני צדיקים שהם משורש אחד, ואעפ"כ יש ביניהם מחלוקת.

זה מחמת שאחד משנה מדרתו שבשורשו [מ"ד] כאמור שכיון שהם משרש אחד ראוי היה שישתוו בדעותיהם/מ^ה, ותהיה אהבה ביניהם, אבל כשאחד מאיזה סיבה משנה מדרתו שבשורשו, אזי אע"פ שבשרשם הם קרובים, אבל בליבם מתרחקים, ואזי אפשר שזה ששינה מדרתו/מ^ו יחלוק על חברו, וממילא מתעורר החילוקי דעות שביניהם כפי שיתבאר לקמן עפ"י תורה נו, וגם כמים הפנים לפנים לכן נעשה מחלוקת ביניהם. וזה בחי' מחלוקת שבין שאול ודוד, דהיינו מה ששאל רדף את דוד להרגו/מ^ז, אע"פ שהכתובים והמדרש נראה שרדף אותו להרגו מחמת הקנאה, מבאר רבנו שהיתה גם מחלוקת ביניהם כיון ששאל שינה

מ^א רבנו חננאל על סנהדרין דף מט. ושיבו אתו מבור הסירה, א"ר אבא בר כהנא בור וסירה גרמו לו לאבנר שייהרג. מפורש בתלמוד ארץ ישראל בשוטה פרק א' (ה"ח) שרצה שאול להשיב את דוד מפני שאמר בעת שלקח הצפחת והחנית היה יכול להורגיני וכיון שלא הרגני צדיק הוא אין לרודפו, ואמר לו אבנר לא כי אלא הצפחת והחנית הנערים הלכו להביא מים מן הבור ושכחום שם בבור ובא דוד ומצאם בבור של מים ולקחם. אמר לו הצפחת והחנית הנה אמרת בבור נשאר, כנף מעילי מה תאמר בו, אמר לו כנף מעילך בסירה הוערת, כלומר נסבך בקוצים ונחתך ומצאו דוד ולקחו משם. וכיון שלא הניחו אבנר להתפייס לדוד נענש עליהן. וזהו פירוש בור וסירה גרמו לו לאבנר שייהרג:

^א לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו עיין פל"ח שרמזו כאן למחלוקת שעליו.

מ^ב יוח שרפי קודש – חלק ה' קלח – אומר פעם המגיד מטרסרסין ו"ל בצחות: היכן שהשתמש רבנו במאמריו בלשון 'ידע' הרי הוא פהבוק מועולם האצילות, "אוואו דער רבי זאגט ודע, איז דאס א פונק פון אצילות". כל כך גבהים נוראים וקדושים הם..

מ"ד עיין תורה רלח

מ"ה וכן מבואר בתורה רלח – פשטי אגשים מחלקים ביניהם על איזה ענין וכשיבוא השלישי אף שאינו יודע כלל מענינם, אזי יסכים עם אחד יותר מעם חברו, זה מחמת שהאחד סמוך לשרשו יותר מחברו, כי בודאי אי אפשר שיהיו שוים לו כאחד, כי אין שני אגשים שוין, ואם פן בודאי אחד סמוך יותר, ומזה בא שהוא מסכים עם זה, והבין:

מ"ז צ"ע מלשון רבנו משמע שנעשה מחלוקת ביניהם משמע שגם חברו שלא שינה מדרתו יחלוק וצ"ע מדוע? וראה לקמן במה שמציין לתורה נו נראה שרומז שהיתה מחלוקת מצד שניהם קבלו מהשמים.

מ"ח מחלוקת שבין שאול ודוד – צ"ע לכאורה זו לא מחלוקת ביניהם, כי רק שאול חלק על דוד, ולא דוד על שאול. וכמו מחלוקת קרח ועדתו שלא היתה בין משה וקרח אלא שקרח חלק ומשה לא חלק, שעל כן לשון חז"ל מחלוקת קרח ועדתו ולא אמרו מחלוקת קרח

מדתו, לשנוא אותו במקום לאהוב אותו, מצד מה שמחייב היותם משרש אחד, וכפי שבאמת היה בתחילה (שמואל א-טז כא) שדוד הובא לשאול לנגן לפניו ושאלו אהב אותו מאד ועשאו נושא כליו, דהיינו צמוד אליו בכל יציאה מהבית, ואע"פ שכבר שמע את הלשון הרע של דואג/מ"ו (שם פסוק יח) וגם ראה שמדי המלכות מתיישבים היטב על דוד/מ"ט לא פעל עליו עדיין לשנות מדתו לשנאה, עד אחרי שהרג דוד את גוליית וששמע את הנשים אומרות שאול באלפיו ודוד ברבבותיו/ג, ומשמע ששינה מדתו מאהבה לשנאה כיון שחש שידחה מהמלוכה, ואע"פ שבתחילה נחבא אל הכלים כשרצו להמליכו, אבל אחרי שמלך חשש שיורידהו וכמבואר בגמרא/א"כ, שכך הטבע. וראה לקמן ולעיל בהקדמה שאעפ"כ שאול מצד עצמו היה מתפייס עם דוד ורק כיון שהסיתו אותו גדולי ישראל רדפו להרגו.

ומבאר רבנו מדוע יש מחלוקת בין צדיקים כי כתיב (תהלים כג/יב) **אך טוב וחסד ירדפוני. ואיתא בזוה"ק**—בוזר הקדוש {תרומה קסח/יב} הוזהר שואל מה ההבדל בין טוב לחסד, הרי היינו טוב היינו חסד, ומתריך הוזהר **אלא טוב טוביה כליל בגויה** מי שמדתו טוב, טובו כנוס בתוכו, אבל חסד דאתפשט לבר מי שמדתו חסד, הוא מתפשט לחוץ [י"ד].

וזה בחי' שני צדיקים ששניהם משורש אחד, רק שזה אחד מהם הוא בחי' טוב שטוביה כליל בגויה—שטובו כנוס בתוכו דהיינו שאינו מגלה תורתו לאחרים, והשני הוא בחי' חסד

ומשה. ואע"פ ששם מבואר בהיכל הברכה שבאמת היתה מחלוקת כיצד להנהיג את ישראל, אבל מחלוקת שאול לכאורה היה רדיפת דוד לבד בלא מחלוקת בדעות. וצ"ל שבאמת היה ביניהם גם מחלוקת בדעות עין לעיל בהקדמה ולקמן.

מ"ח סנהדרין דף צג. מאי דכתיב שש השעורים האלה נתן לי מאי שש השעורים אילימא שש שעורים ממש וכי דרכו של בועז ליתן מתנה שש שעורים [צג:] אלא שש סאין וכי דרכה של אשה ליטול שש סאין אלא רמו [רמו] לה שעתידין ששה בניו לצאת ממנה שמתברכין בשש [שש] ברכות ואלו הן דוד ומשיח דניאל חנניה מישאל ועוריה דוד דכתיב ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע גגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו וגו' ואמר רב יהודה אמר רב כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלשון הרע יודע נגן שיועד לישראל גבור שיועד להשיב איש מלחמה שיועד לישא וליתן במלחמתה של תורה (איש תואר שמראה פנים בהלכה ונבון דבר שמבין דבר מתוך דבר) ונבון דבר שמבין דבר מתוך דבר איש תואר שמראה פנים בהלכה וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום בכלוהו אמר להו יהונתן בני כמוהו כיון דאמר ליה וה' עמו מילתא דברידיה נמי לא הוה ביה חלש דעתיה ואיקניא ביה דבשאלו כתיב ובכל אשר יפנה ירשיע ובדוד כתיב ובכל אשר יפנה יצליח.

מ"ט רש"י (שמואל א יז לח) עה"פ וילבש שאול את דוד מדי – נהפכו להיות כמדת דוד משנמשח בשמן המשחה, אף שהיו של שאול שהיה גבוה מכל העם משכמו ומעלה (לעיל ט ב), וכיון שראה שאול כן, הכניס בו עין הרע, והרגיש דוד בדבר:

י שמואל-א פרק יח (ו) ויהי בבוֹאֵם בְּשׁוּב דָּוִד מִהַבֹּת אֶת הַפְּלִשְׁתִּי וַתִּצְאָנָה הַנְּשִׁים מִכָּל עָרֵי יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹר וְלִשְׂרִיר וְהַמְחֹלֹת לְקִרְאֵת שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ בַּתִּפְּיִם בְּשִׁמְחָה וּבְשִׁלְשִׁים: (ז) וַתַּעֲנִינָה הַנְּשִׁים הַמְשַׁחֲקוֹת וַתֹּאמְרֶינָן הֲכֹה שְׂאוּל בְּאֶלְפֵוֹ וּבְאֶלְפֵינוּ וְדָוִד בְּרַבְבֹּתָיו: (ח) וַיַּחַר לְשְׂאוּל מְאֹד וַיִּרַע בְּעֵינָיו הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר נִתְּנֵוּ לְדָוִד רַבּוֹת וְלִי נִתְּנֵוּ הָאֶלְפִים וְעוֹד לוֹ אֶף הַמְּלִיכָה: (ט) וַיְהִי שְׂאוּל עֹן וְעוֹזֵן אֶת דָּוִד מִיְהוּם הַהוּא וְהִלְאָה:

כ"א במנחות קט: תניא אמר ר' יהושע בן פרחיה בתחלה כל האומר עלה לה אני כופתו ונותנו לפני הארי עתה כל האומר לי לירד ממנה אני מטיל עליו קומקום של חמין שהרי שאול ברח ממנה וכשעלה בקש להרוג את דוד.

כ"ב תהילים פרק כג (ו) אף טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתתי בבית ידוד לארץ ימים:

מצודות דוד (ו) אך טוב – לא תבוא עלי עוד מאומה רע ואך הטוב והחסד ירדוף אחרי לבוא אלי. ושבתתי – ישיבתי בבית ה' תהיה לאורך ימים ולא אהיה עוד מגורש ומטולטל:

כ"ד זוהר תרומה דף קסח: – וכשואמרים בברכת הוימן נברך שְׂאֵכְלָנוּ מְשֻׁלוֹ וּבְטוּבוֹ חֵינֵנוּ, דָּא אֲצִטְרִיךְ רַעֲיָא לְעִילָא לְגַבֵּי עֲתִיקָא דְעִתִּיקִין זֶה צִרִיךְ רִצּוֹן וְכוּנְהָ לְכוּיִן לְהַמְשִׁיךְ חֶסֶד הַעֲלִיִן מִזְּמַל הַעֲלִיִן שֶׁל אֱלֹהִים שְׂהוּא נּוֹצֵר חֶסֶד לְכָל הָעוֹלָם, כִּי מֵלֶת "וּבְטוּבוֹ" רִמּוּת עַל חֶסֶד הַעֲלִיִן הַמְחִיחַ אֶת הָעוֹלָם, וְעַל דָּא אֵיחָי בְּאַרְחַ סְתִיִם וְעַל כֵּן אוֹמְרִים בְּדָרְךְ נִסְתָר שְׂאֵכְלָנוּ מְשֻׁלוֹ, וְלֹא אוֹמְרִים בְּדָרְךְ אַתָּה שְׂאֵכְלָנוּ מְשֻׁלְךְ, כְּדִי לְרַמּוֹץ כֹּחַ אֱלֹהִים שְׂהוּא נִסְתָר.

הנה מה שאומרים וְבְטוּבוֹ, וְלֹא מְטוּבוֹ טַעַם הַדָּבָר כִּי וּבְטוּבוֹ, דָּא יְמִינָא עֲלָאָה הוּא יְמִין הַעֲלִיִן שְׂהוּא כּוֹד הַחֶסֶד דְז"ל, וּמְטוּבוֹ, דָּא דְרָגָא אַחְרָא דְאֵתִי מְסֻטָרָא דְיְמִינָא הוּא מְדַרְגָה אַחְרָת שְׂכָחָה מֵלְךְ הַיְמִין, הֵינּוּ הַיְסוּד שְׂכָח וְיוֹנֵק מִהַחֶסֶד, כִּי מְטוּבוֹ מְשַׁמֵּעַ הַגִּמְטָה מִהַטּוּב, וְאֵיחָדוּ דְרָגָא לְתַתָּא מְגִיָּה וְהַיְסוּד הוּא מְדַרְגָה לְמַטָּה מִהַחֶסֶד, (וְהַמְקָם מִפְּרָשׁ כִּי דְרָגָא אַחְרָא דְאֵתִי מְסֻטָרָא דְיְמִינָא הֵינּוּ הַגִּמְטָה) וְהַטַּעַם שְׂאוּמְרִים וּבְטוּבוֹ בְּגִין דְּהִתְהוּא טוּב אַתְבְּנִי עֲלֵמָא וּבִיָּה אַתְנֵן לְפִי שְׂכַטוּב הַהוּא שְׂהוּא הַחֶסֶד נִכְנַה הַעוֹלָם כְּמ"ס עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֵה, וּבְחֶסֶד הַעוֹלָם נִזוֹן וּמִתְקַיֵּם, וְעַל זֶה חִיקְנוּ לִמְרַחֵם אֲנִי אֶת הַעוֹלָם כּוֹלוֹ בְטוּבוֹ כְּחוֹן וּבְחֶסֶד. (רמ"ק ומוק"מ ושע"ר)

הנה עד עתה סלקא דעתין שטוב הוא היסוד וחסד הוא החסד ממש, ועתה מפרש שגניס בחסד, לכן שואל אַמְיָא אַקְרִי טוּב, וְאֵמְיָא אַקְרִי חֶסֶד לְמַה הַחֶסֶד לְפַעֲמִים נִקְרָא טוּב וּלְפַעֲמִים נִקְרָא חֶסֶד, כְּלוּמַר מַה הַבְּדֵל בֵּין ב' שְׁמוֹת אֵלּוּ, וּמִתְרַין טוּב אֵיחָדוּ כְּדִלְכָל בְּלִיל כְּלָא בְּגוּיָה וְלֹא אַתְפְּשֵׁט לְנַחְתָּא לְתַתָּא טוּב הוּא כְּשֶׁחֶסֶד כּוֹלֵל כֹּל הַשְּׂפַע וּמַעֲכָבוּ בְּחוּבֵו, וְאֵינּוּ מִתְפַּשֵּׁט לְמַטָּה אֶל הַתַּחְתּוֹנִים, לְפִי שְׂאֵינּוּ רוֹכֵה שְׂגִיעַ מִהַשְּׂפַע אֶל הַשְּׂפַע, אֲכִל חֶסֶד כְּדִלְכָל חֶסֶד כְּדִלְכָל חֶסֶד הוּא כְּשׂוֹרֵד שְׂפַע הַחֶסֶד וּמִשְׁפִּיעַ לְמַטָּה עוֹלָם הַזֶּה, וְעִבְדִּי טִיבוּ בְּכָל בְּרִיָּין בְּצִדִיקֵי וּבְרִשְׁעֵי וְעוֹשֵׂה חֶסֶד עִם כָּל הַבְּרִיּוֹת הֵן לְצַדִּיקִים וְהֵן לְרִשְׁעִים, וְלֹא חֵיִישׁ וְאֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ לִמְרַחֵם שְׂאִין כְּלָאֵי לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַרְשָׁעִים, וְאֵי עַל צַב דְּרָגָא חַד הוּא וְאֵי עַל פִּי שְׂכַטוּב וְחֶסֶד הֵם מְדַרְגָה אַחַת עַל מַדַּת הַחֶסֶד, עַכ"ל כִּיּוֹן שְׂהֵם ב' עֵינִים נִקְרָא ב' שְׁמוֹת.

מְנַלְן מִזוֹן לְטוּב זֶה, דְּכִתְיִב אַךְ טוּב וְחֶסֶד יְרַדְפּוּנִי, וְקָשָׁה אֵי טוּב לְמַה חֶסֶד אֵם דוּד לְמַה שִׁתְּעַכֵּב הַשְּׂפַע בְּחֶסֶד וְלֹא יתְפַשֵּׁט לְמַטָּה כְּדִי שְׂלֵא יִגִיעַ מִמֵּנו חֶלֶק אֶל הַרְשָׁעִים, אֵם כֵּן לְמַה אִמְרַ מֵלֶת וְחֶסֶד, וְאֵי חֶסֶד לְמַה טוּב וְאֵם לְמַה בְּהַתְפַּשְׁטוֹת הַחֶסֶד אֲפִילוּ לְרִשְׁעִים אֵם כֵּן לְמַה אִמְרַ מֵלֶת טוּב, דְּהָא בְּחֶד סְגִיָּא שְׂהִי הֵי דִי בְּשֵׁם אַחַד עַל הַחֶסֶד, וְאוֹמַר אֲלֵא טוּב כְּלִיל כְּלָא בְּגוּיָה וְלֹא אַתְפְּשֵׁט לְתַתָּא אֲלֵא כְּשֶׁנִּקְרָא חֶסֶד טוּב הוּא מוֹדָה שְׂעַתָּה קִבַּל חֶסֶד אֶת הַשְּׂפַע וְנִכְלַל בְּחוּבֵו וְלֹא נִתְפַשֵּׁט לְמַטָּה, אֲכִל חֶסֶד חֵיִית וְאַתְפְּשֵׁט לְתַתָּא וְזוֹן כְּלָא צִדִיקֵי וְרִשְׁעֵי כְּפָחָא כְּשֶׁנִּקְרָא חֶסֶד הוּא כְּשׂוֹרֵד וּמִשְׁפִּיעַ לְמַטָּה וְזוֹן אֶת הַכֹּל לְצַדִּיקִים וְלְרִשְׁעִים כְּאֶחָד, וְלִכֵּן אִמְרַ דוּד אַךְ טוּב וְחֶסֶד, שְׂרָכָה שִׁתְּמַלֵּא מַדַּת הַחֶסֶד בְּשְׂפַע מִלְמַעְלָה וְיִקְרָא טוּב, וְאֲחִיכִי יִשְׁפִיעַ לְמַטָּה וְיִקְרָא חֶסֶד.

^ט טוב כלול (כנוס) בתוכו, חסד מתפשט (יוצא) לחוץ.

דאתפשט לבר-לחוץ, דהיינו שמגלה תורתו לאחרים, שזהו בחי' חסד בחי' [גיה/יג] ותורת חסד על לשונה כמבואר בגמרא {ע' סוכה מט:} [גיה/יג] שתורת חסד היא תורה שמלמד לאחרים, ועל ידי זה יש ביניהם מחלוקת כפי שיבאר בהמשך, שהטוב, כיון שלא מגלה תורתו לחוץ, התורה גורמת לו לחלוק על חברו.

וזה בחי' המחלוקת שהיה בין שאול ודוד, ששניהם היו צדיקים גדולים, ומשרש אחד/יג ואעפ"כ היה ביניהם מחלוקת, היינו מחמת בחי' הנ"ל, כי זה דהיינו שאול המלך היה בחי' טוב, וזה דהיינו דוד המלך היה בחי' חסד,

כי ארז"ל-אמרו רבותינו ז"ל בגמרא (עירובין נג/ו) דוד דגלי מסכתא דוד המלך לימד תורתו לאחרים, על כן כתיב ביה [סא/כב] יראיך יראוני וישמחו. ולעומתו שאול דלא גלי מסכתא שאול המלך לא לימד תורתו לאחרים כתיב ביה [יג/טד] אל כל אשר יפנה ירשיע דהיינו שלא זכה להורות כהלכה/וה. ובסנהדרין צג: אמרו דבשאל כתיב "ובכל אשר יפנה ירשיע" דהיינו שהיה עובר על דברי תורה/יט ובדוד כתיב ובכל אשר יפנה יצליח.

היינו כנ"ל, כי שאול אע"פ שהיה בן תורה/יט כדוד/טו אבל כיוון דלא גלי מסכתא, שלא לימד תורתו לאחרים זהו בחי' טוב, דטובי' נשאר גניז/טו בגוי'-נגזו בתוכו, אבל דוד דגלי מסכתא, דהיינו

^{יג} משלי לא כו

^{יב} משלי פרק לא (כו) פיה פתחה בקבמה ותורת חסד על לשונה:

^{יז} בתרוי - סוטה טז: ובתשכט תוקן

^{יח} **סוכה מט: - וא"ר אלעזר מאי דכתיב (משלי לא-כו) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד איכא דאמרי תורה ללמדה זו היא תורה של חסד שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד:**

^{יט} **צ"ע אע"פ שהיו זה מבני רחל וזה מבני לאה כמבואר בר' צדוק החילוק. דהיינו אע"פ ששאל היה צדיק מעיקרו כמבואר שמואל-א ט' ובסוטה י. ובסוכה נב: דוד יצרו גדול, כמבואר בחיד"א מדבר קדמות. ובמלחמה גדולה הכניעו עד שהרגו כמ"ש לבי חלל בקרבי (ראה תורה עב) ובירושלמי (ברכות ט' ה) איתא שאברהם עשאו טוב ודוד הרגו. ובשער הגלגולים שדוד בגלל נשמתו היקרה מאד א"א היה שתבוא לעולם אלא דרך הקליפות ודרך של מרמה ואילו שאול נולד צדיק מעיקרא משמע בלא קטרוג. עיין בזה לעיל בהקדמה**

^ס **עירובין דף נג. - רבינא אמר בני יהודה דגלו מסכתא נתקיימה תורתן בידם, בני גליל דלא גלו מסכתא לא נתקיימה תורתן בידם. דוד דגלי מסכתא כתיב ביה (תהילים קיט-עד) "יראיך יראוני וישמחו" שאול דלא גלי מסכתא כתיב ביה (שמואל א יד-מז) ("אל כל) אשר יפנה ירשיע" (פרש"י לא היה זוכה להורות כהלכה), ואמר רבי יוחנן מנין שמחל לו הקדוש ברוך הוא (לשאל) על אותו עון שנאמר מ"חר אתה ובניך עמי" עמי במחיצתי.**

רש"י - דגלו מסכתא - למדו לאחרים, כך שמעתי, לישא אחרינא מפרשין שמועותיהן ומדקדקים בטעמו של דבר עד שמתיישב בלבן: יראוני וישמחו - לפי ששמועותיו מכוונות, לאיסור איסור ולהיתר היתר: דוד דגלי מסכתא - כדאמר בברכות (ד, א) שהיה יגע בתורה ומורה הוראות, כדאמר ידי מלוכלכות בדם ושפיר ושיליא, ואומר מפיושת רבי יפה דנתי יפה זכיתי כו', ואמרינן נמי במועד קטן (טז, א) עדינו העצני יושב בשבת תחכמוני זה דוד כו':

^{סא} תהלים קיט עד

^{סב} תהלים פרק קיט (עד) יראיך יראוני וישמחו כי לדברך יחלתי:

^{סד} שמואל-א יד טז

^{סד} **שמואל-א פרק יד (מז) ושאל לכד המלוכה על ישראל וילחם סביב פכל איביו גמאב ובבני עמון ובאדום ובמלכי צובה ובפלשתים ובכל אשר יפנה ירשיע:**

מצודות דוד (מז) לכד המלוכה - רצה לומר: התחזק בה להיות בידו מבלי פקפוק, כי נלחם באויביו והצליח, והחריד האויב:

מצודות ציון (מז) ירשיע - יחריד ויבלבל, וכן (איוב לד כט): והוא ישקוט ומי ירשיע, והוא על שם שנכון ביד הרשע חרדה ובלבול:

^{סה} **כמבואר במפרשים שכשמלמד לאחרים מדקדק יותר בשמועותיו, וכן אמרו בתענית ז. ומתלמידי יותר מכולם.**

וראה חומת אנך לחיד"א (שמואל-א טז יח) - כיון דאמר וה' עמו מילתא דבדידיה לא הוי חלשא דעתיה ואיקני ביה. ופירש הרב מהר"ש פרימו ז"ל במ"ש לא משכחת צורבא מרבנן דמורה אלא דאתי מלוי ומיששכר. וכתבו המפרשים דדוד המלך אע"ג דלא היה מלוי ומיששכר הלכה כמותו משום שהיה מלך. וז"ש מילתא דליתא בדידיה אף שהיה מלך איקני ביה דניכר דהוא יהיה מלך עיקרי ולכך זכה בזה. והוא עראי ע"ד הרב מהרש"ף ז"ל

^{סו} **ראה מהרש"א סנהדרין צגג-ג. ומ"ש דבשאל כתיב "כל אשר יפנה ירשיע" דמלת "ירשיע" לא יתכן לפי פשוטו כדעת המפרשים שהצליח במלחמות, שאינו נאמר כן לגבי דוד, אבל מלת רשע נאמר בכל מקום בעובר על דברי תורה. והאי קרא דמייתי בדוד וכל אשר יפנה יצליח לא נמצא במקרא:**

^{סז} **כמבואר בפסיקתא דרב כהנא - פסקא ד' אות ג' - "ועץ חיים תאווה באה" (משלי יג ב) זה שאול שנמשח ומלך מיד, בזכות מה? בזכות מעשים טובים שהיו בידו שהיה עניו ושפל רוח ושהיה אוכל חולים בטהרה ושהיה מבזבז את ממונו בשביל לחוס על ממונו של ישראל' וששקל כבוד עבדו ככבוד עצמו. יהוד' בר נחמן בשם ר' שמעון בן לקיש שהיה בן תורה, "בי שרים ישורו" (משלי ח טז) "בי מלכים מלכו" (שם ח טו)**

שהי' מלמד תורתו לרבים, זהו בחי' חסד דאתפשט לבר-שמתפשט לחוץ, בחי' הכתוב ותורת חסד על לשונה כמבואר בגמרא הנ"ל שרומז לתורת חסד, שהיא תורה שמלמד לאחרים. **ומחמת זה הי' ביניהם מחלוקת.** אע"פ שנראה שרק שאול חלק על דוד ורדף אותו, אומר רבנו שהיה ביניהם מחלוקת לשם שמים כפי שיתבאר לקמן, אלא שאצל שאול היא יצאה מגדרה לכעס, כיון שלא לימד תורתו לאחרים כפי שיבאר בהמשך. וראה לעיל בקושיות.

כי המחלוקת לשם שמים הוא בחי' רעמים כמובא במ"א (בסי' נו/ו), צ"ע מדוע ציין כאן מוהרנ"ת לתורה נו? כי שם אין הכוונה שהתורה בוערת בקרבו ובוקעת בכעס ומחלוקת, אלא מבואר שמחלוקת לשם שמים היא כיון שכל צדיק מקבל דבורים מהשמים מבחי' רעמים בחי' ירעם ה' בקולו נפלאות. לכן נראה שהציון לתורה נו לא בא לבאר מדוע שאול רדף את דוד באופן של כעס, אלא לבאר מדוע חלק עליו/ע"א. דהיינו לומר ששאלו ודוד נחלקו מחלוקת לשם שמים כי שניהם קבלו מהשמים, ומה ששאלו רדף את דוד להרגו זה לא מצדו/ע"ב, אלא כיון שגדולי הדור דואג ואחיותופל ואבנר הסיתו אותו, אבל מצד עצמו חלק עליו רק כיון שקבל משמים הבנה בהלכה שונה מדוד, וכמחלוקת שמאי והלל/ע"ג, שרק אצל התלמידים נהפכה גם למחלוקת של התנצחות. והסיבה ששאלו גם כעס על דוד זה בגלל שלא לימד תורתו לאחרים כנ"ל שעי"ז התורה בערה בקרבו עד שבקעה ויצאה בכעס ורעמים.

ואיתא בספרי מחקר קדמונים [ע"ה/ע"ו] שהרעמים נעשין ע"י שיוצאין אידיים חמים כמו אש, והעננים שואבין אותן האדיים חמים ומחמת ששואבין אותם האדיים הרבה עד שאין יכולין להחזיקם בתוכם, עי"ז נבקע הענן, ומזה נעשין רעמים.

ובסנהדרין צג: – כשדואג אמר לשאל (שמואל-א ט ויה) שדוד "יודע נגן" (דהיינו) שיודע לישראל, "גבור" שיודע להשיב "איש מלחמה" שיודע לישראל וליתן במלחמתה של תורה "ונבון דבר" שמבין דבר מתוך דבר "איש תואר" שמראה פנים בהלכה, וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום. **בכולהו אמר להו יהונתן בני כמוהו (וכל שכן אני) כיון דאמר ליה (וה' עמו) מילתא דבדידיה נמי לא הוה ביה, חלש דעתיה ואיקניא ביה.**

מה שאמר שאול יהונתן בני כמוהו, אם לא שכוון לומר שכל שכן אני, מה בכך? ומדוע כששמע שדוד ה' עמו קינא בו כיון שזה גם בו לא היה? אלא מוכרח שעד כאן הכל גם בו היה. וצ"ע שלא ראיתי שעמדו על זה.

סח **כמבואר בסנהדרין הנ"ל שכל ההבדל רק שדוד ה' עמו ועי"ז זכה שהלכה כמותו.**

טט **צ"ע דלעיל נקט כליל בגויה**

ע צ"ע כי מובאר שם שצדיקים גדולים מקבלים תורתם מהשמים מבחי' ידים בחי' רעמים, ולכן גם כשיש ביניהם מחלוקת אלו ואלו דברי אלקים חיים, בחי' מחלוקת לשם שמים. אבל לא מבואר שם המחלוקת בחי' רעמים, אלא שמי שמקבל מהרעמים מקבל לפי שרשו ולכן אפשר ששנים יקבלו מהשמים וכל אחד יקבל הפך חבירו, כי קיבל לפי שרשו, ושניהם אמת, ואזי כשחולקים היא מחלוקת לשם שמים.

תורה נו אות ט' – וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁמִּקְבְּלִין מִשָּׁם, הֵינּוּ מִבְּחִינַת יָדַיִם, בְּחִינַת שְׁמַיִם, בְּחִינַת רְעָמִים. אֵין לְגִנּוֹת אֶת הַמִּקְבָּל, אָף אִם אֵין הִלְכָה כְּמוֹתוֹ, מֵאַחַר שֶׁקִּבְּלִים מִן הַשְּׁמַיִם. וְעַל כֵּן בְּאֵמַת אֱלוֹ וְאֱלוֹ דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים (עֲרוּבִין י"ג): ומה שאין הלכה כמותו, זה אי אפשר לנו להבין ולהשיג. כי זה בחינת רעמים, שמשם קבל הדבורים, שעליהם נאמר: "ירעם ה' אל בקולו נפלאות". דהיינו שהם באמת נפלאות תמים דעים (ז). ואי אפשר לנו להשיג זאת. כי זה בחינת דרכי ה' שאי אפשר להשיג, הינו בחינת: "צדיק וטוב לו צדיק ורע לו, רשע וטוב לו רשע ורע לו", שאפלו משה רבנו, עליו השלום, לא השיג זאת, ועל זה בקש (שמות ל"ג): "הודיעני נא את דרכיך" (ח). כי "צדיק וטוב לו", זה בחינת הצדיק שהלכה כמותו. "צדיק ורע לו", זה בחינת הרשע שמקרב להצדיק שהלכה כמותו. "רשע ורע לו", זה בחינת הרשע שמקרב להצדיק שהלכה כמותו. ואפלו משה לא השיג זאת, כי הם בחינת דרכי ה', בחינת רעמים, שהם נפלאות תמים דעים שאי אפשר להשיג. ועל כן בשמקבלים דבורים מן השמים, מבחינת ידים, בחינת רעמים כנ"ל, אין לגנות אותו, אף אם אין הלכה כמותו. כי זה בחינת מחלוקת לשם שמים, שבאמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, רק שאי אפשר להשיג זאת. כי הוא נפלאות תמים דעים, בחינת רעמים כנ"ל:

ע" צ"ע לא ברור במה נחלקו? ואולי שנחלקו על המלוכה ואע"פ שכתוב שקינא בדוד אולי זה היה בדקות, אבל לעצמו סבר שדוד טועה ואם יהיה מלך ינהיג את ישראל לא כראוי עד כדי זלוול בכל קודש כידוע שדוד נקרא בווהר ח"ב קו. בדחא דמלכא ולכבוד התורה וה', לא הקפיד כל כך על צניעות כשאלו. כמבואר בשמואל ב' כשהעלו את ארון האלקים מפלישתים ודוד וכל בית ישראל משחקים לפני ה' וחלזל בעצמו ומיכל בזה לו שכך מבזה את המלכות בעיני כל ישראל כמבואר שם (וראה במדבר רבה ד' כא) ומסתמא שאול היה נוהג בגינוני מלכות וכבוד ולא נהג קלות בעצמו ובוודאי לא סיפר בדיחות. ועיין לעיל בהקדמה באריכות יותר.

ע" ומה שרצה להרגו בחנית כשניגן לפניו אחרי שהרג את גולית ואמרו שאול באלפיו ודוד ברבבותיו (שמואל א יח יא), נראה שהיה לפני המחלוקת ביניהם, רק מצד הרוח רעה שביעתתו נפל לעיתים למוחין דקטנות ולקנאה, ורק אח"כ כששם את דוד שר האלף והיה יוצא ובא לפני העם (שם פסוק טז), אז כנראה נחלקו גם בדעות, ושאלו מצד אחד פחד מדוד (שם פסוק טו) ומצד שני התל בו וחלזל בו בהבטחות שווא כמבואר בגמרא סנהדרין יט: הנ"ל.

ע" צ"ע האם יתכן ששנים שהם משרש אחד כדוד ושאלו יקבלו מהשמים דבורים הפוכים? וראיתי בספר גלגולי נשמות לרמ"ע מפאנו שהלל ושמאי היו גלגול של דוד ויהונתן, ולפי המבואר ששנים מאותו שורש יש אהבה ביניהם בוודאי דוד ויהונתן היו משרש אחד ואע"פ נחלקו כשמאי והלל, ולפי המבואר אצלנו ששאל שרש אחד עם דוד הרי שיתכן שגם הוא יקבל דבורים משמים הפוך מדוד.

וזה לשונו שם – אות ד סעיף ג' דוד הלל, יהונתן שמאי, וזה דאמרו בדוד הלכה כמותו בכל מקום כדדרשו על פסוק וה' עמו, וכן בהלל ושמאי הלכה כבית הלל, כמ"ש רבותינו ז"ל על פסוק ידע נגן (ואיש) ווגבור) חיל דבכל דבר היה משיב שאול יהונתן בני כמוהו, וכשאל הלכה כמותו חלש דעתו דשאלו, דלא הוה ביה האי:

וזה בחי' מחלוקת הנ"ל, שחלק שאול על דוד, כי מחמת שהתורה שהיא בחי' אש, כ"ש (ירמי' כג)/ע"י הלא כה דברי כאש וכו', אע"פ שהפסוק מדבר במי שחלם דבר נבואה, רבנו מבאר שגם צדיק המחדש בתורה, כיון שהוא חידוש אמיתי מהשמים, מבחי' ידים, בחי' רעמים/ע"י הוא בוער כאש כמו נבואה, לכן חידוש אמיתי שאדם מחדש, אם הוא לא מלמד אותו לאחרים היא עצורה בלבו כאש בוערת, מחמת שאינו מגלה אותה, עי"ז בוקעת ויוצאת בבחי' רעמים, שהוא

^ע ספר הברית חלק א' מאמר י' מקריות מוסדות תבל – פרק יג – ועתה אגיד לך בני דעת החוקרים האחרונים בו, והם אמרו שסיבת הדבר הוא כאשר יתהוו לפעמים העננים מאד חם ויבש העולה מן הארץ אשר מעורב בו חלקי גפריית, הנה זאת חקרנוה כן היא ואמת הדבר, כי כל משכיל על דבר ימצא בקל להכיר ובמעט הבחנה להפריד ענני הרעם מענני הגשם בזולת הרעם, כי העבים של הרעם יתראו שחורות כעורב מחמת חלקי הגפריית המקובצים בהם, אף גם האויר אשר בעת ההיא יקשה על האדם כי יורגש איזה כובד בנשימת רוח מחמת חלקי הגפריית המעורב בו, ומורה כי מעותד הרעם לבא. והנה אויר היבש והחם עם חלקי הגפריית המקובצים ומסוגרים בעבים ועננים השוכנים זה על זה ויעופו אלה על אלה על ידי זה יתחממו העננים בתנועתם ויחממו את חלקי הגפריית אשר בפנימיותם אף ברי יטריח עב על ענן וידחיק את האויר החם שבאמצע, ובהגיע אליהם הקור מן האויר הקר אשר למעלה מהעננים, או כי יפגשו לפעמים העננים האלה בענן מטר מצונן, והצנה אשר בענן המטר או אשר באויר האמצעי ידחיק את חלקי הגפריית והאויר החם יותר במקום צר, ויתרוצצו זה בזה ויעברו אלה באלה עד כי התחממו ויתלהבו כאש להבה, וברגע שמתלהב מתפשט האויר המסוגר עד מאד, וישבר העב ויפיץ ענן אורו ויצא החוצה בכח ובקול רעש גדול כדרך כל האויר המאוסר באיזה מקום שכאשר יוצא משם הוא יוצא בכח גדול ומשמיע קול רעש חזק כאשר מאז השמעתיו (במאמר ז' פרק ב'), ככה יעשה בעננים ויהי קולות וברקים, ואש הזאת תרעיד בתעצומות תנועתה את חלקי אויר העולם הסמוך לעננים וישליכם וידחיקם ויפיצם וככה יעשה בכל האויר בחלק אחר חלק עד כי ישמיע קול שאון ברעש וברעם. ואותו האור ונוגה כמראה אש הנראה יקרא בשם ברק, וקול המולה גדולה הנשמע יקרא בשם רעם, ושניהם ממקום אחד באו וברגע אחד מתהווים כענין האש והקול היוצא מקנה השרפה הגדולה הנקרא (קאנאן) ממש, ועל כי מן הלהב ומן האש יוצא ברק על כן מראהו כגחלי אש בוערת כמראה הלפידים:

^ע בתולד- האידיים

^ע בתולד- האידיים

^ע ירמיה פרק כג (כח) הנביא אָשֶׁר אָתוּ חָלוּם יִסְפֵּר חָלוּם וְאֲשֶׁר דְּבָרֵי אֱתוּ יְדַבֵּר דְּבָרֵי אֱמֶת מִה לְתַכְּן אֶת הַבָּר נְאֻם יְדוּד: (כט) הָלוֹא כֹה דְבָרֵי כָאֵשׁ נְאֻם יְדוּד וְכַפְטִישׁ יִפְצֹץ סֵלַע:

רש"י (כט) הלא כה דברי כאש – לא היה להם לטעות ולדמות חלומות לומר שהם נבואה כי דבר נבואה כשבאה בפני הנביא בגבורה היא באה בו כאש בוערת כענין שנאמר ותהי בלבי כאש בוערת (ירמיה כ) ואומר ויד' ה' עלי חזקה (יחזקאל ג). וכפטיש – פיי"ק בלעז ויש אומר מרטי"ל בלעז:

^ע כנ"ל שלמד מתורה נו שמחלוקת בחי' רעמים, כי מדבר במחלוקת לשם שמים שהיא בין שני צדיקים ששניהם מקבלים תורה מהשמים מבחי' ידים בחי' רעמים.

בחי' מחלוקת כנ"ל. מבואר שהלב הוא בחי' ענן, והתורה בחי' אד חם שהענן דהיינו הלב שואב לתוכו, וכיוון שהוא סגור בחלל הלב, והלב ממשיך לשאוב לתוכו, לכן נבקע ויוצא ברעש ורעם גדול, ונעשה דינים ומחלוקת על חברו, ואפילו על חברו שהוא משרשו, שהיה ראוי לאהוב אותו.

וזה בחי' מה שאמרו בגמרא שיחתן של ת"ח צריכין לימוד [א']¹, פשט הגמרא הוא שלא רק דברי תורה של ת"ח צריך ללמוד, אלא אפילו שיחה בעלמא, גם בזה אפשר למצא חדושי תורה, ורבנו מבאר לעניין מחלוקת, דהיינו כל השיחות של הת"ח-התלמידי חכמים, שמשיוחין וחולקין זה על זה, התיקון לזה שצריכין לימוד, כי עיקר המחלוקת הוא מחמת חסרון הלימוד, דהיינו שהחולק חולק מחמת שאין מלמד תורתו לאחרים וטובי' גניז בגווי' כנ"ל שהתורה היא אש וכיון שלא מלמד לאחרים מה שמתחדש לו, היא עצורה בתוכו, ובווערת עד שגורמת לו לחלוק אפילו על חברו ששרש נשמתו: נמצא שהמחלוקת של צדיקים, הוא נמשך מהתורה שבווערת בקרבם² כנ"ל.

אבל יש מחלוקת של הרשעים שאינו נמשך מהתורה כלל, כי הם לא מקבלים תורה משמים מבחי' ידים ורעמים כנ"ל³, אלא מלבם מה שמסית אותם יצרם הרע, וזהו שהי' קובלה' דוד לפני הש"י. כמבואר ב(תהלים קיט) ו' **כרו לי זדים שיחות אשר לא כתורתך, הודים הם דואג ואחיתופל שכרו שיחות לשון שוחה ובור, דהיינו שחפרו בורות להפיל אותי בהם, כי פסקו מלבם שצריך להרגיני מדין מורד במלכות ולפסלני מלבא בקהל, וזה שלא כדן תורה.** ורבנו מפרש שיחות לשון שיחה, דהיינו שהם הרשעים משיחין וחולקין עלי שלא ע"פ התורה כלל: כי דואג ואחיתופל היו גדולי הדור שניהם ראשי סנהדראות (מדרש שוחר טוב מט ב') כל אחד בזמנו. ורק בגלל קנאה ושנאה היו מגלים פנים בתורה שמצווה לרדוף את דוד כמבואר בסוטה כא. ואמרו בב"ר (לב א') שדן את דוד כמורד במלכות לכן דמו מותר ואשתו מיכל מותרת לפלטי בן ליש⁴, דואג היה ראש סנהדרין בזמן שאול (שוחר טוב ג' ד') ואחיתופל חמיו של דוד אביה של בת שבע (סנהדרין קא); היה יועץ המלך דוד, ורבו של שלמה המלך, והיה יועץ לאבשלום כשרדף את דוד להרגו למלך תחתיו⁵. וראה ברכות ג: אמרו שכל גדולי הדור היו מתייעצים אם אחיתופל. ואעפ"כ הגמ' סנהדרין קו:

* סוכה כא: * ע"ז יט:

² **סוכה דף כא:** דאמר רב אחא בר אדא ואמרי לה אמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב מנין שאפילו שיחת תלמידי חכמים צריכה לימוד (צריך לשומעם שיתנו להן לב) שנאמר ועלהו לא יבול (דבר קל שבו):

³ **וכעין שאמרו בתענית ד.** – ואמר רבא האי צורבא מרבנן (בחור חריף) דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה (שיש לו רוחב לב מתוך תורתו, ומשים ללבו יותר משאר בני אדם, וקא משמע לן דחייבין לדונו לכף זכות): שנאמר הלוא כה דברי כאש נאם ה'. פרש"י כאש שמחמם כל גופו.

מהרש"א – דרתח כו'. לפי שהכעס הוא ממדות הגרועות כמפורש במסכת נדרים אמר ריש לודן הת"ח לכף זכות דאורייתא כו' שהתורה היא דבר רוחני דומה לאש כמ"ש אש דת למו שהיתה כתובה לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה וכשתבא התורה בגוף הת"ח היא מרתחת את הגוף ומביאו בטבע לידי כעס שהוא מרתח הלב ומסיק דבעי למילף נפשיה כו' דהיינו להרגיל עצמו כדי להרחיק עצמו ממדה רעה זו גם שהוא ת"ח כמ"ש ההרגל על כל דבר שלטון:

ועיין תורת חיים סנהדרין פב. שכוועס מתוך קנאת ה' על בני אדם שעושים עבירות כי מקנאין קנאת ה' צבאות ולכן קאמר אורייתא הוא דמרתחא ליה כשוראין אותן עוברים על התורה לובשין כעס לקנא קנאת ה' והוה מדה טובה וזכות הוא לו והיינו דא"ל אליהו לרבי יוסי קפדנא קרית לי תמה עליו וכי בכי האי גונא שהקפדתי על שעבדו עובד כוכבים בימי אחאב ראוי לקרות אותי קפדנא והלא יפה עשיתי דאורייתא הוא דמרתחא לי. עב"ל.

ועיין לעיל בקושיות שנראה הטעם שרבנו לא ציין לגמרא זו, כי כאן מדבר בעניין אחר. רק יש קצת דמיון.

⁴ **כנ"ל שביאר על פי תורה נו שמחלוקת בחי' רעמים.**

⁵ בתקפא לא ברור ונראה – קיבל, בתולדו- קיבל, בתולדו ומתוצו- קובל

¹ **תהילים פרק קיט (פה) כרו לי זדים שיחות אשר לא כתורתך: פרש"י (פה) כרו לי שיחות – לא כתורה הבאים לפסלני:**

רד"ק (פה) כרו, היועצים לשאול או לאבשלום. והעצה הרעה כשוחה עמוקה. אשר לא כתורתך, שאמרת והזהרת (דברים יט, י), ולא ישפך דם נקי. שיחות, בחיריק השי"ן, וכן (מזמור נו, ז), כרו לפני שיחה:

² **צ"ע יותר מסתבר שזה דואג, כי מבואר בסנהדרין קו: שדואג ואחיתופל לא ראו זה את זה. דואג היה בימי שאול ואחיתופל רדף את דוד עם אבשלום. ושניהם מתו בגיל לג לד.**

³ **שמואל ב פרק טו (יב) וישלח אבשלום את אחיתפל הגילני יועץ דוד מעירו מגלה בןבחו את הזבחים ויהי הקשר אמץ והעם הולך ורב את אבשלום: (יג) ויבא המגיד אל דוד לאמר הנה לב איש ישראל אחרי אבשלום: (יד) ויאמר דוד לכל עבדיו אשר אתו בירושלם קומו ונברחה כי לא תהיה לנו פליטה מפני אבשלום מהרו ללכת פן ימהר והשגנו והדיח עלינו את הרעה והכה העיר לפי תרב:**

ושם פסוק (לא) וידוד הגיד לאמר אחיתפל בקשרים עם אבשלום ויאמר דוד סכל נא את עצת אחיתפל וידוד: מצודות דוד – המגיד הגיד לדוד לאמר וגו'.

ובשמואל ב פרק טז (כ) ויאמר אבשלום אל אחיתפל הבו לכם עצה מה נעשה: (כא) ויאמר אחיתפל אל אבשלום בוא אל פלגשי אביך אשר הניח לשמור הבית ושמע כל ישראל כי נבאשת את אביך וחזקו ידי כל אשר אתך: (כב) וישו לאבשלום האהל על הגג ויבא אבשלום אל פלגשי אביו לעיני כל ישראל: (כג) ועצת אחיתפל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים פן כל עצת אחיתפל גם לדוד גם לאבשלום:

אומרת שלא היתה להם יראת שמים. ובחגיגה טו: אמרו טינה היתה בלבם ופרש"י רשעים היו מימיהם, ובסנהדרין צ. מבואר שאין להם חלק לעוה"ב.

וזה שבקש דוד (שם כג) אך טוב וחסד ירדפוני, שבכל עת שיהי' עלי רדיפות ומחלוקת, שיהי' המחלוקת רק משם, מבחי' טוב וחסד כנ"ל דהיינו טוב לי שירדוף אותי צדיק שרודף בגלל התורה, שבווערת בו בגלל שלא מלמד תורה לאחרים, כי לפחות רודף לשם שמים, משירדוף אותי רשע בגלל קנאה ושנאה ויגלה פנים בתורה לדון אותי כמורד במלכות ולפסלני מלבא בקהל :

צ"ע הרי גם שאול רדף אחרי דוד כדי להרגו, וכיון ששניהם רוצים להרגו מה החילוק בין אם המניע לזה הוא התורה שבווערת בו או שנאה וקנאה? אבל באמת מבואר בבגמרא^ט ששאול רצה להתפייס עם דוד ואבנר לא הניח לו, ועוד במדרש^י מבואר שאם המלשינים לא היו באים ומלשינים על דוד שאול לא היה רודפו, ומבואר שדואג ראש הסנהדרין ואחיתופל החכם בדורו, הם הרשעים שדנו את דוד כמורד במלכות שחייב מיתה, ועליהם אמר דוד כרו לי שיחות שלא כתורתך. והם^{יא} דברו לשון הרע על דוד והסיתו את שאול ואת אבשלום לרדפו על מנת להרגו.

וזהו שאומר דוד "אך טוב וחסד ירדפוני" דהיינו רודף כמו שאול שחולק עלי בגלל הטוב שגנוז בקרבו וגורם לו לחלוק עלי, כי חולק עכ"פ על פי תורה, וחולק כזה אני יכול לפייס, ולא שירדפוני זדים כמו דואג ואחיתופל שמגלים פנים בתורה כדי להסית את המלך לרדוף אותי כדי להרגני וגם לפסול אותי זרעי מלבוא בקהל.

עד כאן ביאור חברותא לתורה רפג

זה מצאתי אח"כ בשבחי הבעל שם טוב – הרב מ' נחמן קאסאווער היה מתנגד להבעש"ט (ושמעתי שהבעש"ט היה מנשמת דוד המלך ע"ה והרב מוהר"ן (קאסאווער) מנשמת שאול המלך ע"ה, בגלל כן היה עוין את דוד כל הימים). פעם א' אמר הבעש"ט "הרב מוהר"ן רודף אחרי להמיתני" (כידוע שיש כוונה בנפילת אפים להרוג השונא), אבל לא ישיגני בעז"ה: עכ"ל

ותימה שצדיק כשאול גם בגלגול נשאר עם השנאה שהיתה לו בהסתלקותו. ואולי כמבואר לעיל בהקדמה שדרכיהם היו שונות בתכלית, וגם בגלגול חלק על דרך ההנהגה של הבעש"ט כיון שהלך בדרכו של דוד המלך.

^ט ירושלמי פאה א' א' – אבנר למה נהגר? ...ורבנן אמרו על שלא הניח לשאול להתפייס מן דוד הה"ד [שמואל א כד יב] ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך בידי א"ל מה את בעי מן הדין גלגולי בסירה הוערת וכיון שבאו למעגל א"ל הלא תענה אבנר [דף ה עמוד א] גבי כנף אמרת בסירה הוערת חנית וצפחת בסירה הוערו. עכ"ל. ועיי' בבלי סנהדרין מט. בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג. וראה עוד במדבר רבה פרשה כג סימן יג. ותנחומא מסעי סימן יב. וילקוט שמעוני שמואל א רמז קלג. ומדרש הגדול מסעי פרק לה פסוק לד.

^י משנת רבי אליעזר פרשה י עמוד 187 – וישב המלך כפעם בפעם וגו'. שתיים עשרה, שהיה לבו רך בתשובה. את מוצא, כיון שפייסו דוד במערה נתפייס, שני' ויאמ' שאול חטאתי שוב בני דוד. אלולי שהיו המלשינים באין ומלשינין עליו, לא היה רודפו.

^{יא} בעיקר דואג שהוא היה בזמן שאול ואילו אחיתופל כנראה נולד אחרי שדואג מת, כמבואר בסנהדרין קו: אבל יש בזה מדרשים סותרים. כנ"ל. אבל בודאי דוד אמר זאת גם על אחיתופל שהיה יועץ לאבשלום כשרדף את דוד.

